

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios teisės katedra**

Martyno Dobrovolskio,
V kurso, baudžiamosios teisės
katedros studento

Magistro darbas

Nusikalstamo bankroto sudėties analizė

Vadovas: Lekt. dr. Paulius Veršekys
Recenzentas: Asist. Darius Prapiestis

Vilnius
2017

Turinys

IŽANGA	3
1. Nusikalstamo bankroto samprata	6
1.1 Bankroto sąvoka	6
1.2 Nusikalstamo bankroto istorinė raida.....	11
2. Nusikalstamas bankrotas LR baudžiamajame kodekse	15
2.1 Objektas	15
2.2 Objektinioji pusė	17
2.2.1 Veika	17
2.2.2 Pavojingi padariniai ir priežastinis ryšys	25
2.3 Subjektas ir subjektyvioji pusė.....	29
2.4 Sankcija	35
2.5 Nusikalstamo bankroto santykis su kitomis nusikalstamomis veikomis	38
2.6 Nusikalstamo bankroto atskyrimas nuo tyčinio bankroto.....	42
3. Nusikalstamo bankroto reglamentavimas užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose	46
3.1 Nusikalstamo bankroto apibrėžimas ir požymiai Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamajame kodekse	46
3.2 Nusikalstamo bankroto apibrėžimas ir požymiai Rusijos Federacinės Respublikos baudžiamajame kodekse.....	49
3.3 Nusikalstamo bankroto apibrėžimas ir požymiai Estijos Respublikos baudžiamajame kodekse.....	52
IŠVADOS	55
LITERATŪROS SĄRAŠAS	57
SANTRAUKA.....	62
SUMMARY	62

IŽANGA

Temos aktualumas. Rinkos ekonomika pagrįstose ekonominėse sistemose įmonių bankrotas yra dažnas reiškinys. Lietuvos Respublikoje 2013 m. buvo pradėti 1552 įmonės bankroto procesai, 2014 m. 1668 atvejai, 2015 m. 1985 atvejai 2016 m. 2 684 atvejai.¹ Matomas įmonių bankrotų skaičiaus didėjimas. Bankroto institutą galima vertinti dvejopai. Kaip teigiamą reiškinį, kuris užtikrina, kad neefektyvūs ir nekonkurencingi verslai būtų pašalinti iš aktyvios rinkos arba kaip neigiamą reiškinį, kuris atskleidžia blogėjančią ekonominę įmonių būklę valstybėje. Darbe yra analizuojamas visada tik neigiamą prasmę turintis bankrotas – nusikalstamas bankrotas.

Nusikalstamas bankrotas yra nusikaltimas įtvirtintas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741, 209 straipsnyje (toliau – BK). Europos Komisijos Įmonių ir pramonės generalinio direktorato pateiktoje informacijoje teigiama, kad Europos Sąjungos valstybėse tyčiniai bankrotai sudaro 4–6 proc. visų bankrutuojančių įmonių.² Lietuvoje 2013 m. buvo užregistruoti 33 nusikalstamo bankroto atvejai, 2014 m. nustatyti 49 atvejai 2015 m. 52 atvejai.³ Augantis nusikalstamų bankrotų skaičius santykiyje su Lietuvoje pradėtais bankroto procesais skatina įvertinti šio nusikaltimo sudėties požymius norint juos tinkamai pritaikyti kvalifikuojant asmenų veiksmus. Taipogi yra įvertinami ir nusikalstamo bankroto nusikaltimo sudėties trūkumai.

Svarbu įvertinti tyčinio bankroto ir nusikalstamo bankroto santyki. Ši analizė reikalinga dėl to, kad 2013 m. balandžio 18 d. buvo priimti Įmonių bankroto įstatymo pakeitimai. Pakeitimai iš esmės įtvirtino naują tyčinio bankroto apibrėžimą, kurio tikslas buvo tyčinio bankroto institutą suvienodinti su nusikalstamo bankroto nusikaltimu.

Nusikalstamo bankroto sudėties požymių analizė, atskyrimas nuo civilinės teisės reguliuojamo tyčinio bankroto ir užsienio valstybių baudžiamųjų įstatymų įvertinimas leistų efektyviau taikyti nusikalstamą bankrotą praktikoje, suteikiant sudėtingai nusikalstamo bankroto teisinei konstrukcijai aiškumo.

---

¹ Oficialios statistikos portalas. Prieiga per internetą - <https://osp.stat.gov.lt/imoniu-bankrotas-rodikliai> žiūrėta [2017-03-18]

² Tyčinių bankrotų Lietuvoje apžvalga (1993-2011). Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos duomenys. Prieiga per internetą - <http://www.bankrotodep.lt/veiklos-sritys/nemokumas-2/moni-bankrotas/tycinis-bankrotas/> žiūrėta [2017-03-18]

³ Nusikalstamumas ir teisės saugos institucijų veikla – Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, ISSN 2029-3666, 2015 m. p. 40, Nusikalstamumas ir teisės saugos institucijų veikla – Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, ISSN 2029-3666, 2016 m. p. 40.

Darbo objektas. Magistrinio darbo pavadinimas - „Nusikalstamo bankroto sudėties analizė“ apibrėžia šio darbo objektą ir ribas. Tyrimo objektas yra nusikalstamo bankroto nusikaltimo sudėtis, įtvirtinta BK 209 str., jo objektyviųjų bei subjektyviųjų požymių analizė, svarbiausių sąvokų reikšmės atskleidimas bei istorinė raida.

Autorius norėdamas tinkamai atskleisti nusikalstamo bankroto sudėtį išplėčia darbo objektą paliečiant aspektus, su formaliąja BK 209 str. analize susijusius tik netiesiogiai, bet kartu pakankamai svarbius pilnaverčiam magistro darbo temos atskleidimui. Prie tokių aspektų yra priskirtina sankcijos analizė, civilinės teisės instituto – tyčinio bankroto atskyrimas nuo nusikalstamo bankroto, santykis su kitomis nusikalstamomis veikomis.

Galiausiai norint suteikti darbui naujoviškumo yra lyginama nusikalstamo bankroto (BK 209 str.) sudėtis su tapačiais ar panašiais nusikaltimais užsienio valstybėse: Vokietijoje, Rusijoje ir Estijoje. Autorius pasirinko Vokietiją dėl to, kad tai yra valstybė turinti didžiausią įtaką kontinentinės teisės formavimuisi, taip pat didelę įtaką daranti ir Lietuvos teisėkūrai. Rusija pasirinkta dėl to, kad tai yra artima kaimynė, kurios teisės tradicijos netolimoje praeityje buvo ir Lietuvos teisės tradicijomis. Estija pasirinkta dėl to, kad tai yra valstybė, kuri atkūrė savo nepriklausomybę tokiu pat metu kaip ir Lietuva, yra artima kaimynė.

Darbo tikslas ir uždaviniai. Darbo pagrindinis tikslas yra nusikalstamo bankroto sudėties analizė. Pasiekiant šį tikslą autorius išsikelia keturis uždavinius.

1. Išnagrinėti nusikalstamo bankroto sudėtyje įtvirtintos bankroto sąvokos reikšmę.
2. Atskleisti nusikalstamo bankroto nusikaltimo istorinę raidą Lietuvos Respublikos 1918-1940 m. laikotarpiu bei atkūrus nepriklausomybę.
3. Pasiremiant baudžiamuoju įstatymu, teismų praktika ir baudžiamosios teisės mokslu, formaliai išanalizuoti nusikalstamo bankroto nusikaltimo, numatyto BK 209 straipsnyje, sudėtį. Atlikus šių požymių analizę atriboti nuo Įmonių bankroto įstatyme įtvirtinto nusikalstamo bankroto ir kitų panašių nusikaltimų.
4. Palyginti užsienio valstybių (Vokietijos, Rusijos ir Estijos) ir Lietuvos baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintus nusikaltimus susijusius su įmonės bankrotu.

Darbo metodai. Darbe daugiausiai buvo naudojami šie metodai:

1. lingvistinis (aiškinant nusikalstamo bankroto sudėtyje esančių sąvokų prasmę);
2. sisteminis (vertinant nusikalstamo bankroto vietą baudžiamajame įstatyme);
3. istorinis (atliekant nusikalstamo bankroto sudėties istorinę raidos analizę);
4. loginis (objektyviai vertinant nusikalstamą bankrotą ir jo paskirtį);
5. lyginamasis (nusikalstamo bankroto sudėtis yra lyginama su užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose esančiais nusikaltimais).

Darbo originalumas ir naujumas. Nusikalstamo bankroto nusikaltimas išsiskiria iš kitų nusikalstamų veikų esančių XXXI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“ dėl neįprastos sudėties konstrukcijos. Praktikoje šis nusikaltimas yra taikomas vis dažniau, bet mokslinio sudėties požymių įvertinimo Lietuvos teisės doktrinoje yra pasigendama.

Šia tema pirmas magistrinis darbas buvo parašytas 2015 m. Mykolo Romerio universiteto studento Gintaro Trepšio tema „Baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamą bankrotą: teoriniai ir praktiniai aspektai“. Taipogi 2016 m. Vilniaus Universiteto studentė Ligita Zaksaitė apgynė magistrinį darbą tema „Baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamą bankrotą“. Autorius pažymi, kad lyginant su minėtais magistriniais darbais, šiame yra peržengiamas nacionalinės reguliavimo ribos ir bandoma lyginamuoju aspektu pažvelgti į užsienio valstybių nusikalstamo bankroto reglamentavimą, apžvelgiama aktualiausia ir naujausia teismų praktika.

Toliau vertinant šios temos ištirtinumą atkreiptinas dėmesys, kad tik du Lietuvos teisės mokslininkai A. Gutauskas ir E. Sinkevičius yra pateikę publikacijas šia tema. Galiausiai pranešima apie nusikalstamą bankrotą yra rangęs prokuroras V. Kukaitis. Netiesiogiai šią temą yra palietę I. Bikelis, P. Veršekys, O. Fedosiukas.

Darbo svarbiausi šaltiniai. Svarbiausi darbe naudoti šaltiniai yra Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamieji įstatymai, bankroto procedūrą reguliuojantys įstatymai. Toliau yra analizuojama Lietuvos autorių kūriniai, išskiriant A. Gutausko straipsnį „Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas“, P. Veršekio daktaro disertaciją „Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai“, P. Varul straipsnis „Debtor’s Liability under Bankruptcy“, M. Varusk straipsnis „Company Board Members’ Liability and Prerequisites for it in Bankruptcy Proceedings“. Papildomai buvo naudojama Lietuvos autorių vadovėliai, išskiriant A. Piesliako „Lietuvos baudžiamoji teisė“, A. Abramavičiaus „Baudžiamoji teisė“, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras.

1. Nusikalstamo bankroto samprata

1.1 Bankroto sąvoka

Tinkamai nusikalstamo bankroto analizei svarbu įvertinti sudėtyje vartojamų savokų prasmę. Pagrindinė nusikalstamo sudėties sąvoka, apibūdinanti nusikalstamo bankroto esmę, yra bankrotas. Šis žodis yra kilęs iš itališko posakio *banca rotta* (it. stalų laužymas). Posakis buvo susijęs su asmenimis, kurie Italijoje užsiimdavo piniginių operacijomis, nemokumu. Tokiam asmeniui tapus nemokiam buvo sulaužomas jo stalas, pagrindinė darbo vieta. Žodyne yra pateikiamas toks bankroto apibrėžimas – negalėjimas išsimokėti skolų⁴. Natūralu, kad toks bankroto apibrėžimas nėra pakankamas siekiant suvokti bankroto instituto prasmę. Bankroto instituto teisinis apibrėžimas yra randamas teisės mokslininkų darbuose bei specialiuose įstatymuose, specializuotose žodynuose. Anot A.Sakalo ir R. Virbickaitės „bankrotas – tai situacija, kai asmens ar įmonės įsipareigojimai kreditoriams pranoksta aktyvus; dėl to asmuo arba įmonė, perduodama aktyvus, yra nepajėgi atsiskaityti už prisiimtus įsipareigojimus.“⁵ R.Vainienė bankrotą apibūdina, kaip padėtį, kai įmonė negali įvykdyti savo įsipareigojimų, o jos skolų yra daugiau už turimą turtą ar įstatymo nustatytą jo dalį. Bankrotas siejamas su įmonės nemokumu, o bankroto byla keliama, kai įmonė tam tikrą laiką neatsiskaito už gautas prekes ir paslaugas, nemoka atlyginimų ar privalomų įmokų į valstybės biudžetus ir fondus.⁶ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme, *Valstybės Žinios*, 2001-04-11, Nr. 31-101 (toliau - ĮBĮ) yra pateikiama bankroto samprata. Bankrotas – teisės aktų nustatyta tvarka pripažinta įmonės nemokumo būseną, kai siekiama šios būsenos pabaigos iš įmonės turto tenkinant kreditorių reikalavimus ir užtikrinant kreditorių ir įmonės interesų pusiausvyrą.⁷

Vadovaujantis ĮBĮ galim išskirti tris skirtingus bankroto procesus. Pirmiausia, yra standartinė įmonės bankroto procedūra – bankroto bylos iškėlimas teisme. Teismui iškėlus bankroto bylą galutinį sprendimą dėl įmonės likimo priima tik teismas. Antroji galima bankroto procedūra yra įmonės bankrotas ne teismo tvarka. ĮBĮ 12 str. yra įtvirtinta galimybė kreditoriams pradėti ir pabaigti įmonės bankroto procedūrą ne teismo tvarka, jeigu nei vienas kreditorius nėra pareiškęs reikalavimo dėl bankroto bylos iškėlimo teisme. Ne teisminis bankrotas yra vykdomas

⁴ VAITKEVIČIŪTĖ V. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Žodynas, 2001

⁵ SAKALAS A., VIRBICKAITĖ, R. *Bankroto teorija ir praktika*. Inžinerinė ekonomika Nr. 2(33). Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2003, p. 106

⁶ VAINIENĖ R. *Ekonominių terminų žodynas*. Vilnius: Tyto alba, 2005, p. 74

⁷ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės Žinios*, 2001-04-11, Nr. 31-101

jeigu kreditorių susirinkime $\frac{3}{4}$ kreditorių sutinka, kad įmonės bankrotas būtų vykdomas ne teismo tvarka. Patvirtinus susitarimą pradėti šį procesą, kreditorių susirinkimas įgauna visas teises ir pareigas, kurias turi teismas bankroto bylos nagrinėjimo teisme metu. Nors ir bankrotas yra vykdomas ne teismo tvarka, privalu kreditoriams vadovauti ir veikti tik vadovaujantis ĮBĮ. Visiška priimamų sprendimų laisvė kreditorių susirinkimui nėra suteikiama. Paskutinė bankroto proceso rūšis yra supaprastintas bankroto procesas. Šis procesas vadovaujantis ĮBĮ 13¹ str. vykdomas teismo keliu, tačiau nustatoma, kad iškėlus supaprastinto bankroto bylą, ji turi būti baigta ne vėliau kaip per vienerius metus. Norint iškelti supaprastinto bankroto bylą įmonė turi neturėti pakankamai turto bankroto bylos administravimo išlaidoms padengti. Šiuo procesu yra stengiamas kuo labiau sumažinti bankroto administratoriaus veiklos išlaidas, nes jau nuo proceso pradžios yra didelė tikimybė, kad bankrutuojančioje įmonė nebus lėšų atsiskaityti su bankroto administratoriumi. Įvertinus pateiktas bankroto apibrėžimus bei įvertinę skirtingas bankroto procedūras, darytina išvada, kad bankrotas yra procesas, kurio tikslas yra nutraukti įmonės nemokumo būseną, kuri vykdo teismas arba kreditorių susirinkimas.

Nemokumas ĮBĮ prasme yra suvokiamas kaip įmonės būseną, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.) ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės. Atkreiptinas dėmesys, kad sutapatinti bankroto ir nemokumo sąvokų nereikėtų. Šiuo klausimu yra pasisakiusi V. Mikuckienė, kurios teigimu, įmonės bankrotas ir įmonės nemokumas yra netapačios sąvokos. Tokią jos poziciją patvirtina tai, kad ĮBĮ yra išskirtos šios dvi kategorijos, nurodant, kad įmonės nemokumas yra viena iš būtinų sąlygų įmonės bankroto procedūrai pradėti.⁸ Atsižvelgiant į prasmę, bankrotas yra nemokumo procedūrų (tokių kaip restruktūrizavimo procesas (Lietuvoje), bankroto procesas, stebėjimas ar išorinis valdymas (Rusijoje), konkurso plano įgyvendinimo procedūra (Vokietijoje) taikomų skolininkui, viena iš pasekmių. Tuo tarpu „nemokumas“ – tai tam tikra įmonės būseną, kurią atsižvelgiant į atitinkamus požymius, pasirinktus įstatymų leidėjo, skirtingai apibrėžia skirtingų valstybių įstatymai.⁹ Sutiktina su autorės išvadomis, kad sąvokos „bankrotas“ ir „nemokumas“ yra vartotini teisiniam bankroto santykiui atskleisti, tačiau jų tapatinti negalima. Toks sąvokų atskyrimas darbe padeda tinkamai atskleisti nusikalstamos sudėties požymius ir jų reikšmę dėl to, kad analizuojamas yra būtent bankroto procesas, kuris sukelia neigiamus padarinius.

---

⁸ MIKUCKIENĖ V. *Bankroto proceso samprata*. Mokslo darbai Nr. 7 (109). Vilnius: Jurisprudencija, 2008, p. 34
⁹ *Ibid.*, p. 34

Užsienio valstybių bankroto supratimą taikliai apibūdina generalinio advokato Damaso Ruiz-Jarabo Colomer citata „Įmonės bankrotas yra ne žmogiškoji komedija, bet neviltingas kupini veiksmai tų, kurie negali atsiskaityti už savo skolas, ir tai siekia žmonijos ištakas.”¹⁰ Pasaulio bankas vartoja tik nemokumo sąvoka (angl. insolvency) dėl to, kad bankrotas yra tik vienas iš nemokumo būsenos sprendimo būdų, todėl vartoti tik bankroto apibrėžimą visiems nemokumo atvejams būtų per siaurą.¹¹ Jungtinių Tautų Tarptautinės prekybos teisės komisija teigia, kad kiekvienoje valstybėje turi įsijungti teisiniai mechanizmai, kai skolininkas nebegali sumokėti savo skolų.¹² Skirtingas sąvokų traktavimas gali sukelti problemų, dėl to Europos Sąjungos teisė siekia kuo labiau suvienodinti bankroto procesus visose valstybėse narėse. Europos Parlamentas ir Europos Taryba 2015 m. gegužės 20 d. priėmė reglamentą „Dėl nemokumo bylų“ 2015/848. Šis reglamentas apima nuostatas, reglamentuojančias jurisdikciją iškelti nemokumo bylą ir pradėti nagrinėti tiesiogiai iš nemokumo bylos kilusius bei glaudžiai su ja susijusius ieškinius, nuostatų dėl tokiose bylose priimtų teismo sprendimų pripažinimo bei vykdymo ir nuostatų dėl nemokumo byloms taikytinos teisės. Noras tinkamai įgyvendinti tarpvalstybines bendrijos narių nemokumo procedūras lėmė šio reglamento atsiradimą. Reglamente vartojama nemokumo bylos sąvoka, tačiau yra pateikiamas sąrašas valstybių narių, nurodant kokią valstybėje sąvoką atitinka nemokumo byla, pagal reglamentą. Toks sąvokų vienodinimas leidžia Europos Sąjungos mastu vienodai traktuoti nemokumo procesus ir rūšis.

Nuo 2013 m. kovo 1 d. Lietuvos Respublikoje įsigaliojo fizinių asmenų bankroto įstatymas, *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 57-2823 (toliau –FABĮ). Šiuo įstatymu buvo įteisinta galimybė bankroto procedūrą pradėti ir fiziniams asmenims. Įvertinus įstatymo 2 str. pateiktus pagrindinių įstatymo sąvokų apibrėžimus, galima padaryt išvadą, jog Lietuvos teisės sistemoje bankroto sąvoką papildė naujas bankroto procedūros subjektas – fizinis asmuo. Tokio subjekto įtvirtinimas praplečia bankroto sąvokos ribas, numatant galimybę bankrutuoti tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims. Taigi bankroto sąvoka šiuo metu gali apimti visų tipų asmenis.

FABĮ nėra pateikiama bankroto sąvoka, bet pateikiamas fizinio asmens nemokumo apibrėžimas. Fizinio asmens nemokumas – fizinio asmens būklė, kai jis negali įvykdyti skolinių įsipareigojimų, kurių mokėjimo terminai suėję ir kurių suma viršija 25 Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas minimaliausias mėnesines algas (toliau – MMA).¹³

¹⁰ Generalinis advokatas Damaso Ruiz-Jarabo Colomer. Nuomonė byloje Christopher Seagon prieš Deko Marty Belgium NV, C-339/07

¹¹ World Bank. *Doing Business 2015: Going Beyond Efficiency*. Washington, DC: World Bank, 2014, p. 97

¹² UNICITRAL. *Legislative Guide on Insolvency Law*. New York: United Nations, 2005, p. 14.

¹³ Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 57-2823 2 str. 2 d.

Pastebėtina, kad pagrindinės bankroto, kaip proceso, nuostatos išlieka ir naujajame įstatyme, t.y. bankrotas yra laikomas procedūra, kuri siejama su pagrindine sąlyga – fizinio asmens nemokumu. Įvertinę tiek ĮBĮ, tiek FABĮ pateiktas bankroto sąvokas turėtume sutikti, kad šie institutai nors ir turi bendrų bruožų, tačiau jų sutapatinti nereikėtų. Pirmiausia, šios bankroto procedūros skiriasi tuo, kad fizinių asmenų bankroto atveju nepakanka būti nemokiam, nemokumas yra siejamas su negalėjimu įvykdyti skolinių įsipareigojimų, kurių dydis yra didesnis negu 25 MMA. Įmonei toks reikalavimas nėra taikomas ir bankroto byla gali būti pradėta nepriklausomai nuo įmonės įsiskolinimų dydžio. Toliau svarbu atkreipti dėmesį į fizinio asmens bankroto tikslą, kuris pateikiamas įstatyme yra sudaryti sąlygas atkurti sąžiningų fizinio asmens, ūkininko ir kito fizinio asmens, kuris verčiasi individualia veikla, kaip ji apibrėžta Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatyme, mokumą užtikrinant kreditorių reikalavimų tenkinimą siekiant teisingos skolininko ir jo kreditorių interesų pusiausvyros¹⁴. Įmonės bankroto atžvilgiu tikslas yra platesnis. Įmonės bankrotas yra siejamas su dviem padariniais a) įmonės, kuri ilgainiui tapo nemoki pašalinimas iš ekonominės apyvartos b) įmonės mokumo atstatymas ir grąžinimas į ekonominę rinką.¹⁵ Skirtingi bankroto bylos tikslai, proceso subjektai, bei sąlygos bankroto bylai pradėti leidžia atriboti šias dvi bankroto rūšis. Toks atribojimas yra svarbus analizuojant objektyviuosius nusikalstamo bankroto sudėties požymius.

Bankroto institutas visuomenėje yra vertinamas nevienareikšmiškai. Bankrotas dažnai yra vertinamas tik kaip neigiamas reiškinys. Su tokiu požiūriu sutiktina tik iš dalies. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) formuodamas praktiką bankroto bylose yra išreiškęs poziciją, kad bankrotas yra vienas iš instrumentų pašalinti iš rinkos neefektyviai ūkininkaujančias įmones.¹⁶ J. Mackevičius ir A. Rakštelienė teigia, kad nors ir įmonių bankrotas turi teigiamų savybių, tačiau sukeltos neigiamos pasekmės yra didesnės.¹⁷ A. Sakalas ir R. Virbickaitė taipogi išskiria dvigubą bankroto traktavimą. Neigiamą bankroto traktuotę šie autoriai sieja su socialinėmis bankrutuojančios įmonės darbuotojų problemomis, kreditorių patiriamais nuostoliais, o teigiamą – su tuo, kad bankrutuoja nemokančios tinkamai vykdyti veiklos, prisitaikyti prie kintančių ekonominių sąlygų įmonės.¹⁸ Darytina išvada, kad įmonių

¹⁴ Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 57-2823 1 str. 1 d.

¹⁵ VITKEVIČIUS V. *Bankroto administravimas*. Vilnius: Socialinių mokslų kolegija, 2011, p. 27

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“. Biuletenis „Teismų praktika“, 2001 – Nr. 16

¹⁷ MACKEVIČIUS J., RAKŠTELIENĖ A. *Altman modelio taikymas Lietuvos įmonių bankrotui prognozuoti*. Pinigų studijos. Vilnius: Ekonomikos teorija ir praktika, 2005, p. 26

¹⁸ SAKALAS A., VIRBICKAITĖ R. *Bankroto teorija ir praktika*. Inžinerinė ekonomika Nr. 2(33). Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2003, p. 106

bankroto neigiami padariniai yra gerokai didesni negu atnešama nauda. Įmonės bankroto priežastys gali būti įvairios. Autoriai savo tyrime išskyrė dažniausiai pasitaikančias priežastis dėl ko įmonė tapo nemokia (pavyzdžiui, žemas įmonių gamybinių pajėgumų panaudojimas, kuro, energetinių išteklių, vietinių žaliavų ir kitų materialinių išteklių neracionalus naudojimas įmonių valdymo organų neveiklumas, laiku nesiimant priemonių spręsti klausimo dėl bendrovės įstatinio kapitalo sumažinimo, bendrovės likvidavimo ar įstatinio ir nuosavo kapitalo skirtumo padengimo akcininkų papildomais įnašais, dėl ko įmonės daugelį metų kaupia nuostolius, įmonių nesugebėjimas prisitaikyti prie rinkos sąlygų konkuruoti, lėtas didelių įmonių restruktūrizavimas, agresyvumo, ieškant naujų rinkų, stoka, teikiamų įmonių finansinių atskaitomybės (balansų) dokumentų griežtos kontrolės, nustatant pažeidimus, nebuvimas)¹⁹.

Nors bankrotas yra neišvengiamas greitai kintančiose, neprognozuojamose rinkose, tačiau įstatymų leidėjai yra numatę atvejus, kada bankroto procesas yra ypatingai neigiamas ir peržengiantis normalios rinko cirkuliacijos ribas. ĮBĮ įstatyme yra numatytas tyčinio bankroto institutas, o BK yra nusikalstamo bankroto nusikaltimas. Tyčinis bankrotas yra visuomet neteisėtas asmens veikimas, kurio pagrindinis tikslas yra privesti įmonę prie nemokumo būsenos. Tokio bankroto neteisėtumą yra įvertinęs ir baudžiamasis kodeksas, kuriame yra numatyta baudžiamoji atsakomybė už tokius veiksmus. Nusikalstamo bankroto paskirtis Lietuvos teisės sistemoje yra susijusi su rinkos ekonomika pagrįstos ekonominės sistemos susikūrimu valstybėje. A. Abramavičius teigimu didžiausią įtaką kriminalizuojant ar dekriminalizuojant nusikalstamas veikas ekonomikos srityje turėjo ekonominiai, politiniai pokyčiai.²⁰ Atkūrus nepriklausomybę įstatymų leidėjui iš naujo teko įvertinti kokie veiksmai ekonominėje srityje turėtų būti laikomi pavojingais kartu nepagrįstai nesuvaržant įprastinių ekonominių sąlygų verslo subjektams.²¹ Vienas iš tokių pagrįstų suvaržymų verslo subjektams yra baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamą bankrotą numatytas. Pagrindinį šių veiksmų kriminalizavimo tikslą galima apibūdinti taip: tai yra valstybės siekis apsaugoti asmenis nuo nesąžiningų verslo subjektų, numatant jiems pačią griežčiausią atsakomybės formą. Nors veiksmų kriminalizavimas negarantuoja, kad asmenys bus realiai apsaugoti, tačiau yra išreiškiama aiški valstybės pozicija, kokie verslo subjektų veiksmai yra laikomi neteisėtais. Apibendrinant galima pasakyti, kad neteisėti bankroto atvejai yra tinkamai įvertinti įstatymų leidėjo ir turi aiškią paskirtį.

---

¹⁹ *Ibid.*, p. 209

²⁰ ABRAMAVIČIUS A. *Kai kurie baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus ūkininkavimo (verslo) tvarkai klausimai pagal naująjį Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą*. Vilnius: Teisė, 2003, Nr. 48, p. 7

²¹ *Ibid.*, p. 8

1.2 Nusikalstamo bankroto istorinė raida

Pirmą kartą apie bankrotas, kaip nusikaltimas, minimas su 1791 m. gegužės 3d. Abiejų Tautų Respublikos Konstitucija priimtame 1791 m. balandžio 18 d. įstatyme „Mūsų karališkieji laisvieji miestai Respublikos valstybėse“. Šio įstatymo 2 str. 1d. yra kalbama, kad „kardinalins įstatymas *neminem captivabimus nisi iure victum* (niekas nebus įkalintas be teisingo teismo nuosprendžio) išplečiame asmenims, įsikūrusiems miestuose, išskyrus suktus bankrotininkus, neįnešančius teismui už save pakankamo užstato ir pagautus nusikaltimo vietoje“.²² Matome, kad tuometinėje visuomenėje nesąžiningi bankrotai buvo baudžiami, o tokius veiksmus atliekantiems asmenims nebuvo garantuojamas laisvė iki apkaltinamojo nuosprendžio paskelbimo. Įstatymas galiojo trumpą laiką, kartu su gegužės 3 d. Konstitucija, buvo panaikintas 1792 m. liepos 23 d.

Vėlesni neteisėto bankroto atvejai Lietuvos istorijoje aptinkami tik 1918 m. vasario 16 d. paskelbus Lietuvos nepriklausomybę. Tuometiniame istoriniame etape bankroto institutą reguliavo ne vienas įstatymas, o keli skirtingų valstybių įstatymai. J. Spaičienė yra išskyrusi visus šaltinius reguliavusius bankrotą tiek civilinės teisės aspektais, tiek baudžiamosios teisės. Esminiai šaltiniai buvo: Baudžiamasis Statutas, jame padaryti pakeitimai ir papildymai galiojo visoje tuometinėje Lietuvos valstybės teritorijoje, Klaipėdos krašte buvo paliktas galioti 1871 m. Vokietijos baudžiamasis kodeksas, Užnemunėje galiojo Napoleono civilinio kodekso II ir III dalys ir Prancūzijos prekybos kodeksas.²³

Piktybinis bankrotas Baudžiamajame statute buvo įtvirtintas XXXIV skyriuje „Bankrūtavimas, lupikavimas ir kiti baustini nusižengimai, daromi dėl turto“ (559–619 str.). Piktybinį bankrotą reguliavo Baudžiamojo statuto 599–602 straipsniai, Prancūzijos prekybos kodekso 593 straipsnis, Vokietijos baudžiamojo kodekso 239 KO straipsnis.

Prancūzijos prekybos kodekse buvo naudojamas kazuistinis piktybinio bankroto apibrėžimas, iš esmės buvo išskirt atvejai, kada bankrotas būtų laikomas piktybiniu (pavyzdžiui, 1) jei jis pateikia tariamas išlaidas ar nuostolius arba negali pagrįsti visų savo pajamų; 2) jeigu nuslėpė kokią nors piniginę sumą, kokį nors skolinį reikalavimą, prekes, atsargas ar kilnojamuosius daiktus; 3) jei tariamai pardavė, išmainė ar dovanavo turtą; 4) jei remiasi

²² 1791m. balandžio 18d. įstatymas „Mūsų karališkieji laisvieji miestai Respublikos valstybėse“ prieiga per internetą https://lt.wikisource.org/wiki/M%C5%ABs%C5%B3_karali%C5%A1kieji_laisvieji_miestai_Respublikos_valstyb%C4%97se [žiūrėta 2017-02-12]

²³ SPAIČIENĖ J. *Paprastojo ir piktybinio bankroto teisinis reguliavimas Lietuvos Respublikoje 1918–1940 metais*. Vilnius: Jurisprudencija, 2006, Nr. 11(89), p. 84

melagingomis skolomis tariamiems kreditoriams arba oficialiuose privačiuose įsipareigojimuose yra pripažinęs save skolininku; 5) jei buvo įsipareigojęs priimti saugojimui pinigus, prekybinius dokumentus, atsargas ar prekes, o panaudojo juos savo naudai; 6) jei svetimu vardu įsigijo kilnojamuosius ir nekilnojamuosius daiktus; 7) jei nepristatė savo knygų²⁴. Atkreiptinas dėmesys, jog Užnemunėje asmenys galėjo atsakyti už piktybinį bankrotą, jeigu atliko bent vieną iš minėtų veiksmų. Toks reguliavimas aiškiai nubrėžia ribą tarp teisėtų įmonės veiksmų ir neteisėtų, bet numatant baigtinį sąrašą visada rizikuojama, kad atsiradus naujiems būdams nesąžiningai veikti, nėra galimybės įvertinti asmens veiksmų baudžiamosios teisės prasme.

Baudžiamajame statute piktybinis bankrotas buvo apibūdinamas kaip, nemokaus skolininko tyčinis skolų negrąžinimas, kartu paslepiant turtą.²⁵ D. Gecas piktybinį bankrotą apibūdino kaip „baustinus nebeįsiginčio skolininko veiksmu, kartu papildydamas, kad ne kiekvienas skolininko neišsugalėjimas įvykdyti įsipareigojimus yra baustinas, o tik toks, kuris turi nesąžiningumo požymių ar neatsargumo.“²⁶ Su tokiu vertinimu sutikti galima iš dalies. Vertinant piktybinio bankroto sudėtį baudžiamajame statute, galima pasakyti, kad šis nusikaltimas atsakomybė numatė tik už tyčinius asmens veiksmus. J. Spaičienė atriboja paprastą bankrotą (civilinės teisės) institutą nuo piktybinio bankroto (baudžiamosios teisės instituto) įvertindama asmens kaltės formą, paprastajam bankrotui buvo būdingas neatsargumas ir netiesioginė tyčia, o piktybinio bankroto atveju kaltės forma galėjo būti tik tiesioginė tyčia.²⁷

Klaipėdos krašte buvo vadovaujamosi Vokietijos baudžiamuoju kodeksu, kuris numatė baudžiamąją atsakomybę už apgavikišką bankrotą. J. Spaičienė yra išskyrusi pagrindinius piktybinio bankroto požymius: „už apgavikišką bankrotą drausmės kalėjimu galėjo būti baudžiami asmenys, kurie tyčia, norėdami pakenkti kreditoriams, buvo paslėpę ir (ar) išgabėnę turtą, buvo „pripažinę arba išstatę (t. y. pateikę) skolas arba teisės sandorius, kurie buvo visiškai ar iš dalies pramanyti“, nebevedė prekybos knygų, kurių vedimas jiems buvo privalomas, arba tas knygas sunaikino.“²⁸ Darytina įžvalga, kad tik Vokietijos baudžiamajame kodekse įtvirtintas bankrotas aiškiai išskyrė kreditorius, kaip nukentėjusius asmenis.

---

²⁴ *Ibid.*, p. 86

²⁵ KAVOLIS M., BIELIACKINAS S. *Baudžiamasis statusas su papildomaisiais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytais iš Rusijos Senato ir Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų*. Kaunas, 1934

²⁶ GECAS D. *Skolininkų neišsugalėjimas ir bankrotas*. Kaunas: „Teisė“ priedas, 1929, p. 35

²⁷ SPAIČIENĖ J. *Paprastojo ir piktybinio bankroto teisinis reguliavimas Lietuvos Respublikoje 1918–1940 metais*. Vilnius: Jurisprudencija, 2006, Nr. 11(89), p. 87

²⁸ *Ibid.*, p. 87

Apibendrinant tarpukario Lietuvos piktybinio bankroto nusikaltimo analizę galima padaryti išvadą, kad piktybinis bankrotas dalyje Lietuvos buvo reguliuojamas kazuistiniu principu, numatant baustinus skolininko veiksmus. Lyginant su dabartine nusikalstamo bankroto konstrukcija pastebėtina, kad piktybinio bankroto nusikaltimo sudėtyje buvo numatyti nusikaltimai, kuriuos dabartiniame baudžiamajame kodekse įstatymų leidėjas yra išskyręs į atskiras nusikalstamas veikas.

1940 m. okupavus Lietuvą ir panaikinus Lietuvos baudžiamąjį statutą nebeliko baudžiamojo įstatymo normų numatančių atsakomybę už bankrotą. Panaikinimas pagrindinė priežastis buvo Lietuvos valstybės perėjimas iš laisvos ekonominės rinkos į planinę-komandinę ekonomiką. Taipogi buvo atsisakyta privačios nuosavybės koncepcijos, buvo uždrausta užsiimti verslu. Esant negalimumui užsiimti verslu nebeliko prasmės turėti nusikaltimus, kurie numatė atsakomybę nesąžiningai veikiantiems verslininkams.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę 1990 m. kovo 11 d. valstybėje pasikeitė ekonominė santvarka. Iš socialistiniais pagrindais grįsto ūkio, Lietuva tapo rinkos ekonomika. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse vėl buvo įtvirtinti nusikaltimai, skirti reguliuoti verslo tvarkai. Nusikalstamas bankrotas pirmą kartą įtvirtintas 1994 m. liepos 14 d. Lietuvos Respublikos įstatymu „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“, kuris įsigaliojo 1995 m. sausio 1 d. Šiuo įstatymu į BK sistemą buvo įtrauktas 315 str. „Tyčinis bankrotas“²⁹, 1997 m. suvestinėje redakcijoje jau yra įtvirtintas nusikaltimas už privedimą prie bankroto. Šis nusikaltimas buvo aprašytas kodekso 315 straipsnyje. Tuo metu nusikaltimas numatė atsakomybę už nepranešimą apie įmonės bankrotą vadovaujantis Įmonių bankroto įstatymu. Antroje straipsnio dalyje buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už privedimą įmonės prie bankroto tyčia blogai ją valdant, jei tuo padaroma turtinė žala kreditoriui, akcininkui ar kitam asmeniui.³⁰ Trečioje dalyje buvo kvalifikuojanti aplinkybė, kad asmuo paslėpė turtą, iššvaistė turtą, kuriuo būtų galėjęs padengti skolas. Viso šis straipsnis keitėsi 5 kartus, o galutinė redakcija įtvirtino atsakomybę už tyčinį blogą įmonės valdymą, kuris privedė prie bankroto įmonę ir tokiu būdu padarė didelės žalos kreditoriams ar akcininkams.³¹

²⁹ Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 60-1182.

³⁰ Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 60-1182.

³¹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 1961, Nr. 18-147 315 str.

2000-10-15 priėmus naują BK 209 str. buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamą bankrotą – sąmoningą blogą įmonės valdymą, kuris nulėmė jos bankrotą ir dėl to padarė didelės žalos kreditoriams. Nuo straipsnio įsigaliojimo iki dabartinių dienų jis nebuvo keičiamas.

Įvertinę nusikalstamo bankroto istorinę raidą galime padaryti išvadą, kad tai nėra naujas nusikaltimas. Visais nepriklausomais Lietuvos periodais buvo suvokiami nesąžiningo bankroto padariniai ir dėl to buvo numatyta griežčiausia atsakomybės rūšis. Lyginant per istorinius laikotarpius nusikalstamo bankroto sudėties pasikeitimams pastebėtina požymių, esančių nusikaltimo sudėtyje, mažėjimo tendencija. Taipogi buvo atsisakyta ir papildomų straipsnio dalių, kvalifikuojančių nusikalstamą bankrotą. Darytina išvada, jog įstatymų leidėjui įtvirtinus nusikaltimo sudėtyje vertinamuosius požymius (blogas įmonės valdymas, didelė turtinė žala), šių požymių atskleidimas yra paliktas teismų praktikai bei teisės doktrinai.

2. Nusikalstamas bankrotas LR baudžiamajame kodekse

2.1 Objektas

Nusikalstamos veikos objektas atskleidžia baudžiamojo įstatymo saugomą gėrį. Anot V. Piesliako svarbiausias veiksnys, nulemiantis baudžiamąjį teisinį vertinimą, yra gėriai arba vertybės, kuriems yra daroma žala.³²

Nusikalstamo bankroto sudėtis yra įtvirtintas BK XXXI skyriuje – nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai.

Šiame skyriuje esančių nusikaltimų objektą taikliai apibūdina A. Abramavičius teigdamas, kad ekonomikos ir verslo tvarkos santykis yra visumos ir dalies santykis. Šiuo atžvilgiu ekonomika yra visuomenės gamybos būdo pagrindas, o verslas yra vienas iš pagrindinių gamybos būdų.³³ Dėl to ekonomikos, kaip objekto priskyrimas, šioms veikoms yra per platus ir nepadedą atriboti skirtinguose skyriuose esančių veikų, nes tiek vagystė, tiek pinigų klastojimu gali būti pažeidžiamas valstybės ekonomika.

Toliau A. Abramavičius pabrėžia, kad darant nusikalstamas veikas numatytas šiame skyriuje yra pažeidžiama valstybėje nustatyta verslo tvarka. Išskiria dvi grupes tokių veikų:

1) nusikalstamos veikos, kuriomis tiesiogiai kėsinama į įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytą vertimosi tam tikra verslo rūšimi tvarką, pvz. neteisėtas vertimasis ūkine, komercine veikla.

2) nusikalstamos veikos, kuriomis kėsinama į sąžiningo ūkininkavimo principus. Tai - kitos įmonės prekių ar paslaugų ženklo naudojimas, nusikalstamas bankrotas.³⁴

Tačiau vyrauja ir kitokia pozicija. E. Sinkevičiaus nuomone šios veikos objektas yra kreditorių turtiniai interesai, kurie pasireiškia turimų turtinių reikalavimų patenkinimu.³⁵

Turtiniai kreditorių interesai yra susiję su turimais turtiniais reikalavimais skolininkui. LAT praktikoje analizuojant bankroto procedūrą akcentuojama, kad „procedūra siekiama patenkinti ne pavienių kreditorių, žinančių apie sunkią skolininko finansinę padėtį, o visų kreditorių interesus, tuo tikslu išviešinant nemokaus skolininko turimas skolas ir finansines

³² PIESLIAKAS V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justicija, 2006, p. 210

³³ ABRAMAVIČIUS A. *Kai kurie baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus ūkininkavimo (verslo) tvarkai klausimai pagal naująjį Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą*. Vilnius: Teisė, 2003, Nr. 48, p. 9

³⁴ *Ibid.*, p. 9

³⁵ ABRAMAVIČIUS A. *et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras II tomas. Specialioji dalis (213-330 straipsniai)*. Vilnius, Registrų centras, 2010, p. 502

galimybes joms padengti bei sudarant sąlygas visiems esantiems kreditoriams patenkinti savo reikalavimus iš bankrutuojančiai įmonei priklausančio turto³⁶.

Manytina, kad įvertinus šios normos vietą baudžiamajame įstatyme ir skirtingas autorių nuomones darytina išvada, jog nusikalstamo bankroto pagrindinis objektas yra turtiniai kreditorių interesai, o papildomas yra valstybės verslo tvarka, sąžiningo ūkininkavimo principai. Tokia nuomone galima pagrįsti tuo, jog normoje pirmiausia nurodoma žala įmonės kreditoriams. Nors kreditoriai patiria tiesioginius ir netiesioginius turtinius nuostolius, dėl įmonės bankroto gali sutrikti kitų įmonių, kurios dirbo su nesąžiningai veiklą vykdančia įmone. Dėl tokių sutrikimų gali susidaryti virtinė finansinių sunkumų sąžiningai paslaugas ar prekes tiekusioms įmonėms, kas lemtų jų nemokumą. Tokios pasekmės stipriai paveiktų valstybėje esančių verslo subjektų veiklą, valstybės finansus.

Nusikalstamos veikos dalykas siauruoju požiūriu yra daiktas, kurį veikiant pažeidžiamos baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės.³⁷ A. Abramavičiaus nuomone, nusikaltimo dalykas – tai konkretūs materialaus pasaulio daiktai, kuriuos veikiant daroma žala teisiniams gėriams ar keliami tokios žalos grėsmė, materialinė teisinio gėrio išraiška realiame pasaulyje³⁸. Įvertinus šias vyraujančias pozicijas teisės moksle, darytina išvada, jog nusikalstamo bankroto sudėtyje nėra numatytas dalyko požymis dėl to, kad sudėtyje nėra numatytas materialaus pasaulio objektas, kuris turėtų būti veikiamas, siekiant padaryti žalą kreditoriams. O. Fedosiukas pateikia platesnę dalyko sampratą. Jis teigia, kad nusikalstamos veikos dalykas gali būti turtinė nauda. Turtinę naudą vadinant nusikalstamos veikos dalyku, būtina plačiau žiūrėti į nusikalstamos veikos dalyko sampratą apskritai, netapatinti šio teisinio požymio vien tik su materialaus pasaulio daiktais, kaip neretai pasitaiko teisinėje literatūroje, bet identifikuojant ją pirmiausia pagal jo funkciją nusikalstamos veikos sudėtyje.³⁹ Šio nusikaltimo atveju yra numatytas būtinas padarinys – žala kreditoriams, gali būti išreikšta tiek materialia forma, tiek nematerialia, bet iš normos konstrukcijos mes negalime išskirti turtinės naudos gavimo. Nusikalstamo bankrotu žalą kreditoriams padaręs asmuo nebūtinai įgyja ekvivalentinę turtinę naudą padarytai žalai. Taigi įvertinus visus argumentus, galima padaryti išvadą, jog nusikalstamas bankrotas neturi dalyko.

---

³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr.33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“. Biuletenis „Teismų praktika“, 2001 – Nr. 16.

³⁷ PIESLIAKAS V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justicija, 2006, p. 296

³⁸ ABRAMAVIČIUS A. *Baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p.166

³⁹ FEDOSIUK O. *Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė*. Vilnius: Jurisprudencija, 2004, Nr. 60 (52), p. 83

2.2 Objektvioji pusė

Objektvioji nusikalstamos veikos pusė mokslinėje literatūroje apibūdinama kaip išoriniai, akiai matomi veikos požymiai.⁴⁰Tai išorinė pavojingo kėsಿನimosi, kuriuo pažeidžiami baudžiamoji įstatymo saugomi gėriai, pasireiškimu pusė.⁴¹ Nusikalstamo bankroto nusikaltimas sudėtyje yra numatyti keli privalomi objektvivosios pusės požymiai. Šis nusikaltimas susideda iš veikos – sąmoningai blogas įmonės valdymas, kuris nulėmė tarpinius padarinius - jos bankrotą ir padarinių – didelės turtinės žalos kreditoriams padarymu. Įvertinus šiuos objektvivosius požymius konstatuotina, kad tai yra materialu nusikaltimo sudėtis. Šios klasifikacijos pagrindas yra pavojingų padarinių reikšmė nusikalstamos veikos sudėčiai ir asmens baudžiamajai atsakomybei.⁴²Tokio tipo sudėtyse turi būti nustatomas priežastinis ryšys tarp pavojingo veikimo ir įstatyme numatytų padarinių.

2.2.1 Veika

Veika – sąmoningai blogas įmonės valdymas, kuris nulėmė jos bankrotą. Veikos požymis nusikalstamo bankroto sudėtyje yra blogas įmonės valdymas. Baudžiamajame įstatyme nėra paaiškinta šio požymio turinys, taigi galime padaryti išvadą, jog tai yra vertinamasis požymis. Paulius Veršekio nuomone, vertinamojo požymio savybė akcentuojamas neapibrėžtumo santykinumas. Tai reiškia, kad vertinamojo požymio turinys nėra beribis, o tokio požymio aiškinimas turi iš paties baudžiamoji įstatymo kylančius „saugiklius“, kad interpretuojant nebūtų pažeidžiama požymio esmė ir specialieji baudžiamosios teisės principai. Vertinamojo požymio norminio turinio ribas labiausiai lemia jo lingvistinė konstrukcija (lingvistinis aiškinimas), vartojimo kontekstas – t. y. požymio sisteminiai ryšiai (sisteminis aiškinimas), o tam tikrais atvejais ir įstatymų leidėjo ketinimų reikalavimai (teleologinis aiškinimas).⁴³

Šio požymio baudžiamajame įstatyme yra unikalus t.y. nėra tokio paties požymio jokiu kitame straipsnyje. Įstatymų leidėjas neaiškina šios sąvokos turinio pačiame įstatyme, o vertinant sisteminiu požiūriu visas kitas LR BK XXXI skyriuje esančias normas, atsakymo surasti taipogi negalime. Taigi šis požymis yra paliktas aiškinti Lietuvos teismų praktikai, teisės doktrinai.

⁴⁰ PIESLIAKAS V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justicija, 2006, p. 205

⁴¹ PAVILONIS V. *et al. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 170.

⁴² PIESLIAKAS V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justicija, 2006, p. 189

⁴³ VERŠEKYS P. *Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai: daktaro disertacija*. Vilnius, 2013, p.74

Pirmiausia, norint išsiaiškinti kas yra blogas įmonės valdymas, turime rasti kriterijus, kurie apibūdintų gerą įmonės valdymą. Pagrindinis kriterijus nustatant ar įmonė yra valdoma gerai yra įstatymų, kuriuose apibrėžiamos įmonės savininkų, valdytojų pareigos valdant įmonę.

Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262 (toliau – LR CK) 2.87 str. yra pateikiamos bendrosios valdymo organų pareigos: 1) Juridinio asmens valdymo organo narys juridinio asmens ir kitų juridinio asmens organų narių atžvilgiu turi veikti sąžiningai ir protingai. 2) Juridinio asmens valdymo organo narys turi būti lojalus juridiniam asmeniui ir laikytis konfidencialumo. 3) Juridinio asmens valdymo organo nario privatus interesai negali prieštarauti juridinio asmens interesams. 4) Juridinio asmens valdymo organo narys negali painioti juridinio asmens turto su savo turtu arba naudoti jį ar informaciją, kurią jis gauna būdamas juridinio asmens organo nariu, asmeninei naudai ar naudai trečiajam asmeniui gauti be juridinio asmens dalyvių sutikimo. 5) Juridinio asmens valdymo organo narys negali painioti juridinio asmens turto su savo turtu arba naudoti jį ar informaciją, kurią jis gauna būdamas juridinio asmens organo nariu, asmeninei naudai ar naudai trečiajam asmeniui gauti be juridinio asmens dalyvių sutikimo. 6) Juridinio asmens valdymo organo narys privalo pranešti kitiems juridinio asmens valdymo organo nariams arba juridinio asmens dalyviams apie aplinkybes, nurodytas šio straipsnio 3 dalyje, ir nurodyti jų pobūdį ir, jei įmanoma, vertę. 7) Juridinio asmens organo narys gali sudaryti sandorį su juridiniu asmeniu, kurio organo narys jis yra.⁴⁴

Šiame straipsnyje yra įtvirtintos pasitikėjimo santykiu tarp juridinio asmens ir jo valdymo organų grįstos taisyklės, kurias pažeisdamas juridinio asmens organas gali tapti subjektu, privalančiu atlyginti juridiniam asmeniui padarytą žalą.

Vienas iš teisėto verslo požymių yra sąžiningas ūkininkavimas. Šis reikalavimas atsispindi pirmojoje straipsnio dalyje, kurioje teigiama, kad visų pirmiausia asmuo turi elgtis sąžiningai bei protingai. Tokie reikalavimai elgesiui yra vertinamojo pobūdžio ir jų konkretus turinys įstatyme nėra įtvirtintas. Numatant bendrąją pareigą elgtis sąžiningai ir protingai yra siekiama, kad asmuo neapsiribotu tik įstatyme nurodytu pavyzdinių pareigų laikymusi, bet visada prieš priimdamas sprendimus visapusiškai įvertintu galimus rezultatus.

Svarbu paminėti, kad valdančiojo organo pareigas taip pat nurodo atskirų juridinių asmenų įstatymai. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas, *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 64-1914 (toliau – ABI) numato, kad bendrovės vadovas savo veikloje vadovaujasi įstatymais,

---

⁴⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262

kitais teisės aktais, bendrovės įstatais, visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimais, stebėtojų tarybos bei valdybos sprendimais ir pareiginiiais nuostatais.⁴⁵ Įstatyme yra pateikiamos su kasdiene vadovo veikla susijusios pareigos bei atsakomybė.

LAT formuodamas praktiką susijusią su juridinių asmenų organų pareigomis konstatuoja, kad juridinio asmens valdymo organo narys juridinio asmens ir kitų juridinio asmens organų narių atžvilgiu turi veikti sąžiningai ir protingai, būti lojalus, laikytis konfidencialumo, vengti situacijos, kai jo asmeniniai interesai prieštarauja ar gali prieštarauti juridinio asmens interesams (1–6 dalys), ir kt. Šie veiklos principai įpareigoja bendrovės valdymo organus veikti išimtinai bendrovės interesais, t. y. užtikrinti stabilią, efektyvią, konkurencingą jos, kaip rinkos dalyvio, veiklą. Lietuvos teismų praktikoje CK 2.87 straipsnyje įtvirtintos juridinio asmens organų narių pareigos įvardijamos kaip fiduciarinės, t. y. pasitikėjimu tarp įmonės ir jos vadovo grįstos pareigos⁴⁶. Taipogi LAT išaiškinta, kad įmonės administracijos vadovas privalo dirbti rūpestingai ir kvalifikuotai bei daryti viską, kad įmonė veiktų pagal įstatymus ir kitus teisės aktus. Administracijos vadovą ir jo vadovaujamą įmonę sieja pasitikėjimo (fiduciariniai) santykiai, nuo pat tapimo įmonės administracijos vadovu momento vadovas turi elgtis rūpestingai, atidžiai ir apdairiai. Ar įmonės administracijos vadovas konkrečiu atveju šią pareigą įvykdė, nustatoma pagal tam tikrus objektyvius elgesio standartus – rūpestingo, apdairaus, protingo vadovo elgesio matą. Įmonės vadovas (vienasmenis ar kolegialus) privalo rūpintis, kad įmonė laikytųsi įstatymų, nustatytų jos veiklos apribojimų ir kt. Taigi įmonė ir jos valdymo organai (kolegialūs ir (ar) vienasmeniai) privalo laikytis įmonių veiklą reglamentuojančių įstatymų, nepriešpastatyti įmonės interesų visuomenės interesams⁴⁷.

Versle dažnai tenka priimti rizikingus verslo sprendimus, kurių pasekmės iš anksto yra sunkiai nuspėjamos. Visada privalu įvertinti priimtų sprendimų santyki su objektyvia verslo rizika. Tuo tikslu komercinėje teisėje egzistuoja verslo sprendimų priėmimo taisyklė. Nors įstatymuose tiesiogiai nėra įtvirtintos tokios taisyklės, tačiau teisės moksle ir teismų praktikoje yra plačiai pripažįstamos.⁴⁸ Šių taisyklių pagrindinė paskirtis yra apsaugoti įmonių vadovus nuo rizikingo sprendimo pasekmių ir apsaugoti įmonės valdymo organų nario priimamus verslo

⁴⁵ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914

⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016m. lapkričio 25d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Virtualios pramos“ v. UAB „Ius Positivum“, Nr. 3K-3-485-421/2016

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011m. kovo 25d. nutartis civilinėje byloje UAB „Limantra“ v. N. G., Nr. 3K-3-130/2011

⁴⁸ MATAŽINSKYTĖ A. *Verslo sprendimo taikymo taisyklės taikymo Lietuvos teisinėje sistemoje galimybės: magistro darbas*. Vilnius, 2013, p. 20

sprendimus nuo teismo peržiūrėjimo.⁴⁹ A. Jakuntavičiūtė teigia, kad rizikingas sprendimas yra konkretus asmens veiklos vykdymo proceso rezultatas, atsirandantis dėl aktyvių veiksmų ar susilaikant nuo tokių veiksmų atlikimo, esant neapibrėžtumui dėl tokių veiksmų pasekmių.⁵⁰

LAT yra konstatavęs, kad „siekiant apsaugoti įmonės valdymo organų narius nuo žalos atlyginimo ieškinių, taikoma verslo sprendimų priėmimo taisyklė (angl. business judgment rule), pagal kurią preziumuojamas šių asmenų veikimas bona fide geriausiais bendrovės, kuriai jie vadovauja, interesais.“ Ši prezumpcija skirta apsaugoti bendrovės vadovus nuo asmeninės atsakomybės už sąžiningai priimtus verslo sprendimus, atitinkančius rūpestingumo pareigos standartus.⁵¹ Išskiriamos keturios pagrindinės taisyklės nuostatos: 1) priimtas konkretus verslo sprendimas; 2) verslo sprendimas priimtas jį priimančiam subjektui turint tiek informacijos, kiek jis pagrįstai laiko pakankama konkrečioje situacijoje; 3) sprendimas turi būti priimtas veikiant gera valia, sąžiningai ir tikint, kad jis atitinka įmonės interesus; 4) sprendimą priimančio subjekto neturi turėti finansinio intereso į objektą (dalyką), dėl kurio priimamas verslo sprendimas.⁵² Vadovaujantis šia prezumpcija galima papildomai patikrinti įmonės valdančiojo organo priimtų sprendimų teisėtumą, lengviau atskirti kada asmuo veikė natūralia verslo rizika, o kada yra pažeidžiami įmonės interesai.

Taigi galima padaryti išvadą, kad geru įmonės valdymu yra laikomas protingas, apdairus, pamatuotas valdymo organo (kolegialaus ir (ar) vienasmenio) darbas, kuris atliekamas vadovaujantis įstatymais, įmonės vidiniais dokumentais, bendraisiais teisės ir sąžiningo ūkininkavimo principais. Vadovui įmonės interesai privalo būti svarbiausi, bet veikdamas įmonės naudai jis negali pažeisti visuomenės interesų.

Nusikalstamo bankroto nusikaltime pagrindinis veikos požymis yra blogas įmonės valdymas. Analizuojant gerą įmonės valdymą akcentuotinas įmonės valdymo organo (kolegialaus ir (ar) vienasmenio) fiduciarinis ryšys su įmone, pareiga tinkamai dirbti įmonės naudai. Pažeidžiant gero valdymo taisyklės įmonės vadovas veikia priešingai įmonės interesams ir tokie jo veiksmai gali būti laikomi blogu įmonės valdymu. Tačiau norint konstatuoti įmonės blogą valdymą, neužtenka nurodyti, kad asmuo pažeidė bendruosius pareigos elgtis rūpestingai,

---

⁴⁹Sprendimų priėmimo taisyklės sąvoka. Prieiga per internetą - <http://www.rotlaw.com/legal-library/what-is-the-business-judgment-rule> žiūrėta [2017-02-26]

⁵⁰ JAKUNTAVIČIŪTĖ G. *Neteisėtumas kaip vadovo civilinės atsakomybės už rizikingais verslo sprendimais bendrovei padarytą žalą sąlyga*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 154

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014m. gegužės 5d. nutartis civilinėje byloje UAB „Star 1 Airlines“ v. M. L., Nr. 3K-3-244/2014

⁵² *Ibid.*

sąžiningai reikalavimus. Kiekvienu atveju padarytą veiką kvalifikuojant kaip nusikalstamą bankrotą turi būti nustatyti konkretūs veiksmai, kuriais pasireiškė blogas įmonės valdymas.

Anot E. Sinkevičiaus blogas įmonės valdymas yra laikomas ūkinės, komercinės ar finansinės veiklos vykdymas pažeidžiant elementarius protingam ir rūpestingam asmeniui keliamus reikalavimus, kai tokia veikla sąlygoja įmonės nemokumą.⁵³E. Sinkevičius pirmiausia išskiria vadovo bendrąją pareigą elgtis sąžiningai ir protingai. Taip pat, akcentuotina, kad blogas įmonės valdymas gali pasireikšti aktyviais veiksmais kaip: 1) per didelis išlaidavimas – valdant įmonę yra išleidžiama daugiau pinigų negu įmonė gauna iš savo veiklos, išlaidos nepateisinamos dėl esamos įmonės ekonominės padėties ar turimo turto⁵⁴2) per didelį priimamų darbuotojų skaičių, kai nesuteikiant darbo apmokamos prastovos, visų įmonės pinigų išleidimas reklamai, nepaliekant pakankamai pinigų įmonė vykdyti veiklą 3) sąmoningai atliekamos rizikingos operacijos – tai yra tokios operacijos, kurios nepateisinamos protinga verslo rizika.⁵⁵ Sudarydamas nepelningus sandorius arba sandorius, kurių pasisekimo galimybė yra praktiškai neegzistuojanti, įmonė yra privedama prie nemokumo būsenos. Neveikimu blogas įmonės valdymas gali pasireikšti reikalingų įmonės veiklai plėtoti sandorių nesudarymas, nevykdomos sudarytos sutartys, nesistengiama susigrąžinti skolų teismo keliu, kai skolų dydis yra esminis įmonės egzistavimui.⁵⁶ A. Gutauskas taip pat pasisako apie nusikalstamą bankrotą. Laikomasi panašios pozicijos, kad nusikalstamas bankrotas gali būti padaromas tiek aktyviais veiksmais, tiek neveikimu.⁵⁷ Straipsnyje yra pateikiami pavyzdiniai veiksmai, kurie galėtų būti traktuojami, kaip blogas įmonės valdymas: „Blogas įmonės valdymas – tai neefektyvus, nerentabilus, nuostolingas ūkininkavimas. Tokio ūkininkavimo padariniai – nuostoliai, konkurencijos sumažėjimas, nemokumas.“⁵⁸

K. Jovaišas tyčinį blogą valdymą apibūdina kaip: 1) sąmoningai vykdomą neteisingą investicijų politiką, ydingas įmonės veiklą ir plėtrą 2) blogą vadovavimą įmonės komerciniai, ūkinei finansinei veiklai, netinkamą technologinių procesų organizavimą, netinkamą darbo

---

⁵³ ABRAMAVIČIUS A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras II tomas. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 502

⁵⁴ *Ibid.*, p. 503

⁵⁵ *Ibid.*, p. 503

⁵⁶ *Ibid.*, p. 503

⁵⁷ GUTAUSKAS A. *Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas*. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai. Vilnius: Registrų centras, 2014, p. 145.

⁵⁸ *Ibid.*, p. 147

organizavimą 3) žinomai nenaudingų sandorių sudarymas, neatlikimas būtinų ekonominių veiksmų ar finansinių operacijų.⁵⁹

Lietuvos apeliacinis teismas blogu įmonės valdymu laiko: ūkinės, komercinės ar finansinės veiklos vykdymas pažeidžiant elementarius protingam ir rūpestingam šeimininkui keliamus reikalavimus, kai tokia veikla lemia kaltininko įmonės visišką nemokumą ir turimo turto praradimą, tuo sukeliant pavojų kaltininko kreditorių turtiniams interesams. Blogas įmonės valdymas gali pasireikšti tiek aktyviais veiksmais, tiek neveikimu, tai gali būti per didelis išlaidavimas, sąmoningai atliekamos labai rizikingos operacijos, sąmoningai nesilaikoma elementarių ir visuotinai pripažintų atsargumo civilinėje apyvartoje priemonių, sąmoningai neplėtojama įmonės veikla ir pan. Blogas įmonės valdymas – tai neefektyvus, nerentabilus, nuostolingas ūkininkavimas. Tokio ūkininkavimo natūralūs padariniai – nuostoliai, nemokumas, dalykinės reputacijos kritimas ir pan. Blogai ūkininkauja tas, kuris blogai organizuoja įmonės darbą, įsitraukia į nuostolingus sandorius, nepagrįstai rizikuoja rinkoje, nesilaiko sutarčių sąlygų, dėl to patraukiamas civilinėn atsakomybėn, blogai tvarko apskaitą ar netvarkingai moka mokesčius. Pažymėtina tai, kad blogo įmonės valdymo pagrindą sudaro įmonės interesų nepaisymas, atsakingų asmenų nuosavų interesų iškėlimas aukščiau įmonės interesų. Šios nusikalstamos veikos neteisėtumas pasireiškia tuo, kad skolininkas nesilaiko įstatymo nustatytos tvarkos užtikrindamas kreditorių reikalavimus⁶⁰. Lietuvos apeliacinis teismas nenukrypsta nuo teisės doktrinoje vyraujančios pozicijos.

Blogo įmonės valdymo požymio turinio atskleidimui svarbu įvertinti konkrečius atvejus, kuriuos teismai laikė blogu įmonės valdymu. Pavyzdžiui, asmuo iš bendrovės sąskaitų, iš bendrovės kasos paėmė dideles pinigų sumas bei jas pasisavino. Tokia nuteistojo veika nulėmė UAB (-) bankrotą ir didelės žalos kreditoriams susidarymą.⁶¹ Direktorius ir vienintelis akcininkas, esant sunkiai bendrovės ekonominei būklei bei turint 1 015 083 Lt įsiskolinimą, priėmė akivaizdžiai ekonomiškai bendrovei nenaudingą sprendimą – bendrovės vardu įformino beprocentinės 993 000 Lt paskolos dešimčiai metų suteikimą sau ir šių pinigų paėmimą iš kasos. Nustatyta, kad toks didelis apyvartinių lėšų atitraukimas nulėmė bendrovės bankrotą ir didelės

---

⁵⁹ JOVAIŠA K. *Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai*. Verslo ir komercinė teisė, 1999, Nr. 4-5, p. 233. iš GUTAUSKAS A. *Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas*. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai. Vilnius: Registrų centras, 2014, p. 147

⁶⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017m. sausio 6 d. nuosprendis baudžiamajoje byloje 1A-22-449/2017

⁶¹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 11 d nuosprendis baudžiamajoje byloje 1A-582-453/2016

žalos.⁶² Kaltininkas disponavo įmonės turtu ne įmonės interesais – įmonės direktorius dideles įmonės laisvų pinigų sumas panaudojo atsiskaityti ne su tiekėjais, o už trečiojo asmens, nekilnojamojo turto statybos ir remonto darbus⁶³. Apibendrinus, visais atvejais buvo nustatytas veikimas priešingas įmonėms interesams.

Išskirtinas praktikoje vis dažniau sutinkamas nusikalstamo bankroto pasireiškimo būdas – „fenikso sindromas“. Anot A. Gutausko tai yra „procesas, kai įmonių savininkai, norėdami atsikratyti įsipareigojimų, perleidžia jos turtą kitoms, dažnai naujai įsteigtoms į įmonėm, o pirmajai palieka tik jos skolas“.⁶⁴ Bankroto departamentas fenikso sindromą iliustruoja konkrečiais pavyzdžiais ir schemomis (pavyzdžiui, savininkas ar grupė savininkų, siekdami apsaugoti nekilnojamąjį ir kitą vertingą turtą nuo bankroto, valdomą įmonę suskaido į keletą bendrovių. Viena iš jų valdo nekilnojamąjį turtą ir gamybos priemones, kurios yra išnuomojamos kitai tų pačių akcininkų valdomai bendrovei. Pastaroji užsiima gamyba, gauna iš tiekėjų veiklai reikalingas medžiagas ir žaliavas, tačiau už finansinių įsipareigojimų neįvykdymą mažai rizikuoja, nes neturi jokio vertingo turto).⁶⁵ Kad „Fenikso sindromo“ reiškinys būtų pripažintas tyčiniu, įmonės vadovo veiksmai arba neveikimas turi būti pripažinti priešingais įmonės tikslams. Atribojimas yra labai svarbus tuo, kad verslo aplinkoje turint keletą įmonių, kuri viena iš jų valdo kilnojamąjį ar nekilnojamąjį turtą ir nuomoja šį turtą kitai įmonei, kuri užsiima paslaugų teikimu, yra teisėtas būdas užsiimti verslu. Tokius atvejus pripažinti neteisėtais galima tik nustačius konkrečius tyčinius blogo valdymo požymius. Vien tas faktas, jog įmonė, neturinti turto, nebegauna užsakymų, sumažėja jos konkurencingumas, nereiškia „fenikso sindromo“ buvimo. Tačiau teismų praktikoje „fenikso sindromas“ nėra kvalifikuojamas tinkamai. Kritikuotina 2017 m. sausio 12 d. LAT nutartis, kurioje nustatyta, „jis apgaule išvengė didelės vertės turtinės prievolės UAB „U“ naudai. O būtent, kad jis, būdamas UAB „U“ (įmonės kodas (-), buveinės adresas Vilnius, (-), pavadinimas nuo 2009 m. gegužės 27 d. UAB „M. F. “) faktiniu valdytoju ir savininku (A. P. turėjo 40 proc. UAB „U“ akcijų, o UAB T. (toliau – ir T., kurios 87 proc. akcijų turėjo A. P.) turėjo 60 proc. UAB „U“ akcijų, o nuo 2009-05-15 -

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 4 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-504/2009

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-576/2011.

⁶⁴ GUTAUSKAS A. *Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas*. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai. Vilnius: Regsitų centras, 2014, p. 144

⁶⁵ Tyčinių bankrotų Lietuvoje apžvalga (1993-2010). Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos duomenys. Prieiga per internetą - <http://www.bankrotodep.lt/veiklos-sritys/nemokumas-2/moni-bankrotas/tycinis-bankrotas/> žiūrėta [2017-03-18]

vieninteliu akcininku), žinodamas apie nuo 2008 metų pradžios nuolat didėjančias UAB „U“ mokesčines nepriemokas valstybės biudžetui - įmonės skola valstybės biudžetui 2009-05-04 buvo 1 197 348,89 Lt (iš jų PVM 1 088 770 Lt), Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetui skola 2009-05-15 buvo 338 507,29 Lt, - ir siekdamas išsaugoti UAB „U“ turtą susijusių asmenų nuosavybėje bei išvengti prievolių valstybės biudžetui vykdymo, tyčia, apgaule, sukurdamas fiktyvią teisinę padėtį, kad įmonė „U“ taptų beturtė ir į ją nebūtų galima nukreipti reikalavimo, per UAB „U“ valdymo organus duodamas atitinkamus patvarkymus, šios įmonės visus aktyvus perleido kitoms savo (A. P.) įtakos įmonėms”⁶⁶. Vertinant nustatytas faktines aplinkybes atkreiptinas dėmesys, kad tokia veikimo schema atitinką “fenikso sindromą”. Jis pasireiškė tuo, kad asmuo naudingą įmonės turtą perleido kitoms įmonėms ir privedė įmonę su skoloms prie bankroto. Tačiau teismas apie nusikalstamo bankroto nusikaltimą neužsimena. Šie asmens veiksmai buvo įvertinti, kaip sukčiavimas (BK 182 str.). Teismas konstatuojamoje dalyje patvirtina, kad “apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija pažymėjo, kad šis 11 naujų įmonių įsteigimas ir verslo perkėlimas į jas, įdarbinant šiose naujai sukurtose įmonėse 80 procentų buvusių darbuotojų, vadovus bei perimant verslui reikalingus kreditorius buvo tik veiksmas, kad UAB „U“ taptų beturte.”⁶⁷ Tokių formuluočių buvimas nutartyje leidžia abejoti, jog teismas tinkamai kvalifikavo asmens veiksmus. Manytina, kad LAT praleido progą įvertinti nusikalstamo bankroto nusikaltimą “fenikso sindromo” atveju. Taip pat, “fenikso sindromo” vertinimas kaip “sukčiavimas stambiu mastu” nėra tinkamai atspindintis tikrąjį veiksmų turinį.

Įvertinus pateiktas Lietuvos mokslininkų nuomones, vyraujančią teismų praktiką nusikalstamo bankroto bylose galima apibrėžti blogo įmonės valdymo požymį. Blogas įmonės valdymą galima apibūdinti kaip veikimą arba neveikimą priešingą įmonės interesams, kurį atlieka įmonės valdymo organas (kolegialus ir (ar) vienasmenis). Jis pasireiškia tuo, kad valdymo organas pažeidžia įstatymų reikalavimus, veikia neprotingai ir pažeidžia sąžiningo ūkininkavimo principus, iškelia savo asmeninius interesus virš įmonės interesų. Dėl tokių tyčinių valdymo organo veiksmų prasideda įmonės bankroto procedūra. Vertinant „fenikso sindromą“, kaip nusikalstamo bankroto išraišką praktikoje, teismai kvalifikuodami tokio tipo veiksmus vertina kaip sukčiavimą (BK 182 str.). Toks kvalifikavimas nėra tinkamas tolesnei teismų praktikos nusikalstamo bankroto bylose formavimui.

---

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus septynių teisėjų kolegijos 2017 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-19-942/2017

⁶⁷ *Ibid.*

2.2.2 Pavojingi padariniai ir priežastinis ryšys

Pavojingi padariniai – žala, kuri atsiranda kėsinant į baudžiamojo įstatymo saugomus objektus.⁶⁸ Materialiose nusikalstamų veikų sudėtyse šis požymis privalomai turi būti aprašytas veikos dispozicijoje.⁶⁹ Nusikalstamo bankroto sudėtis savyje talpina du kumuliatyvius padarinius. Tarpiniai padariniai – įmonės bankrotas ir didelės turtinės žalos padarymas kreditoriams.

Įmonės bankrotas reiškia, kad įmonėje turi būti pradėta bankroto procedūra pagal ĮBĮ. A. Gutausko nuomone dėl blogo valdymo atsiradusi bankroto būseną turėtų būti kreditoriams padaromos didelės turtinės žalos priežastimi.⁷⁰

Pagrindinis šios nusikalstamos veikos padariniai yra didelė turtinė žala kreditoriams. Šių padarinių turinys yra įtvirtintas BK 212 str. Didele turtine žala yra laikoma žala viršijanti 150 MGL (minimalus gyvenimo lygio vnt.). Šiuo metu vienas MGL yra 37,66 euro bazinis bausmių ir nuobaudų dydis.⁷¹ Tačiau šioje normoje nėra konkrečiai detalizuojama, iš kokių nuostolių turi susidaryti tokia suma. A. Abramavičius teigia, kad „įstatymiškai reguliuojant ūkinę veiklą būtinas glaudus baudžiamųjų teisinių ir civilinių teisinių metodų ryšys, prioritetą suteikiant civilinės teisės normoms.“⁷² Vadovaujantis CK 6.249 str. žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Piniginė žalos išraiška yra nuostoliai. Taigi kalbant apie didelę turtinę žalą, ji turi būti skaičiuojama sudedant kreditorių turėtus tiesioginius ir netiesioginius nuostolius.⁷³

Svarbu aptarti kitą padarinių požymį – kreditorius. Vertinant normos konstrukciją, kreditorius yra padarinių dalis, o ne nukentėjusiojo požymis dėl to, kad padariniai gali kilti tik esant kreditoriams. Neesant įstatymo tvarka patvirtintų įmonės kreditorių, padariniai nekyla. Tik esant didelės turtinės žalos ir kreditorių sintezei, galima teigti, kad kilo baudžiamojo įstatymo reikalaujami padariniai. Kreditorius baudžiamojoje teisėje suvokiamas taip pat kaip ir civilinėje.

⁶⁸ PAVILONIS, V. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Antrasis pataisytas ir papildytas leidimas*. Vilnius: Eugrimas, 1998, p. 177

⁶⁹ PIESLIAKAS V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justicija, 2006, p. 269

⁷⁰ GUTAUSKAS A. *Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*. Vilnius: Registrų centras, 2014, p. 150

⁷¹ 2008 m. spalio 14 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas “Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo Nr. 1031

⁷² ABRAMAVIČIUS A. *Kai kurie baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus ūkininkavimo (verslo) tvarkai klausimai pagal naująjį Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą*. Vilnius: Teisė, 2003, Nr. 48, p.11

⁷³ GUTAUSKAS A. *Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*. Vilnius: Registrų centras, 2014, p. 151

Juridinis ar fizinis asmuo, suteikęs paskolą arba prekių ir paslaugų, už kurias jam dar nesumokėta, turintis teisę reikalauti įvykdyti prievolę. ĮBĮ 3 str. kreditoriais yra turintys teisę reikalauti iš įmonės įvykdyti prievoles ir įsipareigojimus fiziniai ir juridiniai asmenys. Atkreiptinas dėmesys, kad nusikalstamo bankroto atveju kreditoriais yra tik tie asmenys, kurie civiliniame procese atsiranda pradėjus bankroto procedūrą t.y. tik tie, kurie kreipėsi, kad būtų pripažintas jų prievolinis reikalavimas bankroto byloje. Kadangi asmenys yra laisvi pareikšti arba nepareikšti savo reikalavimų bankrutuojančiai įmonei. Toks vertinimas yra svarbus dėl to, kad nagrinėjant baudžiamąją bylą dėl nusikalstamo bankroto, į procesą nebus įtraukiami asmenys, kurie pagal civilinę teisę atitiktų kreditoriaus požymius, tačiau nepareikšė savo reikalavimų bankrutuojančiai įmonei. Šių asmenų turime reikalavimai nebus skaičiuojami vertinant didelės turtinės žalos požymį.

Vadovaujantis ĮBĮ 10 str. 4 d. 5 p. kreditoriaus reikalavimas turi būti pareikštas per teismo nustatytą terminą, kuris negali būti trumpesnis negu 30 dienų ir ilgesnis negu 45 dienos nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos. Nepareikškus per šį terminą reikalavimų, atsiranda rizika, kad vėliau jie nebus patvirtinti. Manytina, kad nusikalstamo bankroto sudėtyje turėtų būti susiaurinta kreditorių sąvoka, vadovaujantis ĮBĮ. Taipogi civilinis įmonės bankroto proceso reguliavimas aktualus yra tuo, kad išsiaiškintume, kokius reikalavimus gali turėti įmonės kreditoriai t.y. ar šios veikos požymis – didelė turtinė žala yra siejamas tik su piniginiiais reikalavimais. LAT laikosi pozicijos, kad iškėlus įmonei bankroto bylą, teisinė galimybė pareikšti ne tik piniginio pobūdžio, bet ir kitokius turtinio pobūdžio reikalavimus, siekiant daikto išreikalavimo ar nuosavybės teisės pripažinimo, turi būti suteikiama, nes tokios galimybės nesuteikus, į bankrutuojančios įmonės turimo turto masę gali patekti ir jai nepriklausantis daiktas⁷⁴. Iš to galime padaryti išvadą, kad kreditorių reikalavimai neprivalo būti tik piniginiai.

Analizuojant ĮBĮ svarbu įvertinti, kad bankroto procese ne visi kreditoriai yra lygiaverčiai. Kreditoriai yra suskirstomi į pirmumo eiles t.y. nustatomos grupės asmenų, kuriems bus pirmumo tvarka patenkinami reikalavimai bankrutuojančiai įmonei iš jos turto. Bankroto proceso metu iš įmonės turto masės patenkinti reikalavimai turėtų būti neskaičiuojami baudžiamojoje byloje vertinant padarytos žalos dydį. Iš minėtų teiginių galima padaryti išvadą, kad turtinė žala

---

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje R. B. v. AB „Ūkio bankas“ ir UAB „Eudanas“, Nr. 3K-3-261/2011

gali atsirasti tik tiems kreditoriams, kurie yra pareiškę turtinio pobūdžio reikalavimus bankroto byloje ir kuriems jų reikalavimai nebuvo patenkinti dėl kaltininko neteisėtų veiksmų.

Analizuojamame nusikaltime yra įtvirtinta, kad didelė turtinė žala yra padaroma kreditoriams. Vadovaujantis lingvistiniu aiškinimu, šį požymį reiktų traktuoti kaip didelės žalos padarymą dviem ir daugiau kreditorių. Tokią poziciją palaiko E. Sinkevičius⁷⁵ ir A. Gutauskas⁷⁶. Toks nusikaltimo požymio aiškinimas kelia abejonų. Šio nusikaltimo pavojingumas turėtų būti siejamas ne su kiekybinių kreditorių skaičiumi, o su padarytos žalos dydžiu. Nėra pagrindo teigti, kad vienas kreditorius negali patirti tokio dydžio turtinės žalos, kuri atitiktų veikos pavojingumą. LAT nėra pasisakęs dėl šio požymio traktuotės, tačiau autorių pozicija atsispindi Lietuvos apeliacinio teismo sprendime, kuriame vadovujamasi lingvistiniu aiškinimu, minėtų mokslininkų pozicijomis yra formuojama praktika, kad tuo atveju, kai įmonė turi tik vieną kreditorių, nėra objektyvaus nusikalstamo bankroto sudėties požymio – padarinių.⁷⁷Tai iliustruojant pateikiama tiksli citata: „Analizuojant šią teisės normą lingvistiniu teisės aiškinimo metodu matyti, jog joje nurodyta, kad žala turi būti padaryta „kreditoriams“, tai yra žodis nurodomas daugiskaitos forma. Tai reiškia, kad žala turi būti padaroma mažiausiai dviem kreditoriams. Be to, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentare nurodyta, jog nusikalstamo bankroto sudėtis reikalauja turtinės žalos padarymo bent dviems asmenims – kreditoriams (Abramavičius, A., et al. II Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras Specialioji dalis (99-212 straipsniai). Vilnius: 2009, p. 209). Taip pat socialinių mokslų (teisės) daktaro Aurelijaus Gutausko straipsnyje „Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas“ teigiama, jog kvalifikuojant veiką pagal Lietuvos Respublikos BK 209 straipsnį žala turi atsirasti mažiausiai dviem kreditoriams (Prapiestis, J., et al. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai. Vilnius: 2014, p. 150). Taigi pagal aukščiau išdėstytą Lietuvos Respublikos BK 209 straipsnio normos aiškinimą akivaizdu, kad žala turi būti nustatyta mažiausiai dviem kreditoriams, kitu atveju veika neturi nusikaltimo požymio.“Įvertinus Lietuvos apeliacinio teismo argumentus siūlytina tokią nusikalstamos veikos padarinių formuluotę pakeisti.

Lyginamuoju aspektu svarbu įvertinti BK 208 str. esantį nusikaltimą – skolininko nesąžiningumas. Kvalifikuotoje nusikaltimo sudėtyje (2d.) taip pat yra numatomi padariniai –

---

⁷⁵ ABRAMAVIČIUS A., (sud.), ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras II tomas. Specialioji dalis (99-212 straipsniai). Vilnius, Registrų centras, 2009, p. 503

⁷⁶ GUTAUSKAS A. Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai. Registrų centras, 2014, Vilnius, p. 149

⁷⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. birželio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1A-582-453/2016

turtinė žala kreditoriams. Pagrindinė sudėtis numato atsakomybę tam, kas dėl savo sunkios ekonominės padėties ar nemokumo, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas, neturėdamas galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų patenkino tik vieno ar keleto iš jų reikalavimus arba užtikrino vieno ar kelių kreditorių reikalavimus ir dėl to padarė turtinės žalos likusiems kreditoriams. Taigi manytina, kad pagrindinėje sudėtyje yra tinkamai išskirti padariniai, kuriuos vertinant suvokiama, kad žala gali atsirasti ir vienam kreditoriui. Antra vertus kvalifikuotoje skolininko nesąžiningumo nusikaltimo sudėtyje (BK 208 str. 2 d.) taipogi įtvirtinti padariniai – didelės turtinės žalos padarymas kreditoriams. Manytina, jog kaip ir nusikalstamo bankroto atveju, tokių padarinių numatymas neatspindi nusikaltimo esmės. Darytina išvada, jog skolininko nesąžiningumo pagrindinėje sudėtyje numatyti padariniai yra išreikšti atsižvelgiant į nusikaltimo objektą ir siekiamą tikslą – kreditorių interesų apsaugą.

Įvertinus tame pačiame skyriuje esantį ir tokį pat objektą turintį nusikaltimą, manytina, kad nusikalstamo bankroto padarinys – didelė turtinė žala kreditoriams turėtų būti pakeistas. Rekomenduotina nedidelė BK 209 str. 1 d. esančio nusikaltimo sudėties korekcija – pakeisti žodžių junginį „didelė turtinė žala kreditoriams“ į „didelė turtinė žala bent vienam kreditoriui“. Toks pakeitimas atspindėtų šios veikos pagrindinį objektą – kreditorių interesus ir būtų susitelkiama tik į svarbiausią aspektą – padarytos turtinės žalos dydį.

Priežastinis ryšys – tai yra pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ryšys⁷⁸. Šis požymis yra būtinas nusikalstamos veikos požymis materialiose nusikaltimų sudėtyse. E. Sinkevičiaus teigimu turi būti nustatomas dvejetainis priežastinis ryšys: 1) priežastinis ryšys tarp įmonės blogo valdymo ir šios įmonės bankroto, 2) priežastinis ryšys tarp įmonės bankroto ir didelės turtinės žalos kreditoriams.⁷⁹ Kaip minėta, darbe laikomasi pozicijos, kad įmonės bankrotas yra tarpinis padariniai, būtina sąlyga didelei žalai kreditoriams atsirasti.

Priežastinio ryšio kelias nagrinėjamame nusikaltime prasideda sąmoningai blogu įmonės valdymu, kuris sukelia įmonės nemokumo būseną. Iš esmės įmonė tampa nebepajėgia vykdyti veiklos, atsiskaityti su kreditoriais. Dėl tokios situacijos įmonėje sukūrimo yra pradedama įmonės bankroto procedūra. Įmonės bankroto proceso metu nustačius, kad tokia įmonės būseną atsirado dėl sąmoningai blogo įmonės valdymo ir bankroto proceso metu nebus įmanoma patenkinti kreditinių reikalavimų, kurių suma yra didesnė negu 150 MGL, asmuo, sukėlęs tokius padarinius yra patraukiamas baudžiamajon atsakomybėn. Toks priežastinio ryšio vystymosi

---

⁷⁸ PIESLIAKAS V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmoji knyga. Vilnius: Justicija, 2006, p. 279

⁷⁹ ABRAMAVIČIUS A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras II tomas. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 504

kelias yra logiškas ir nuoseklus. Asmenų veiksmai nėra per daug nutolę nuo pasekmių, kiekvienas veiksmai sukuria tik įvardytus padarinius.

Apibendrinant objektyviusius nusikaltimo sudėties požymius galima padaryti išvadą, kad nusikalstamas bankroto nusikaltimas yra padaromas tik tada kai kyla padariniai – didelį turčinę žala kreditoriams. Tokį padarinių aprašymą siūlytina koreguoti, kad būtų tinkamai apginti visų kreditorių interesai, nepriklausomai nuo jų kiekio. Taipogi reikia suvokti, kad kreditorius sąvoka nusikaltime yra siauresnė negu pateikiama civiliniame kodekse. Siauresnė yra todėl, kad kreditoriais yra laikomi tik asmenys, kurie oficialiai yra pareiškę reikalavimus bankroto byloje. Jeigu yra asmenys, kurie turi pagrįstus reikalavimus, bet nepateikia prašymo dėl įtraukimo į kreditorių sąrašą, tai jie nelaikomi kreditoriais šio nusikaltimo prasme. Kiekvienu atveju turi būti išsamiai išnagrinėti įmonės valdymo organo (kolegialaus ar vienasmenio) veiksmai, įvertinti priimti sprendimai gero valdymo kontekste, patikrinta ar priimti sprendimai neperžengia natūralios verslo rizikos ribų.

2.3 Subjektas ir subjektyvioji pusė

Subjektas – tai yra asmuo (fizinis ar juridinis) traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už padarytą nusikalstamą veiką.⁸⁰ BK 13 str. yra numatyta, kad bendroji baudžiamosios atsakomybės riba yra 16 metų ir numatytos išimtys, kada baudžiamąją atsakomybę galima taikyti nuo 14 metų. Atkreiptinas dėmesys, kad be pagrindinio, amžiaus, požymio baudžiamasis įstatymas gali numatyti ir specialius subjektui taikomus požymius (pavyzdžiui, BK 183 str. numatyta nusikaltime (atsakomybė kils subjektui kuris yra 16 m. ir jam yra patikėtas turtas. BK 317 str. numatyta nusikaltime (įsakymo nevykdymas) atsako tik kareiviai).

Nusikalstamo bankroto sudėtyje nėra aiškiai įtvirtintas specialaus subjekto požymis, tačiau vertindami objektyviusius veikos požymius, manytina, kad šio nusikaltimo subjektas privalo turėti specialius požymius. Už šį nusikaltimą atsako tik tas asmuo, kuris sąmoningai blogai valdė įmonę. Vertindami šią konstrukciją atkreiptina dėmesys, kad subjektas turi blogai valdyti įmonę. Tai reiškia, kad asmuo yra atsakingas už įmonės veiklą, priima joje svarbiausius sprendimus, kurie gali nulemti įmonės būklę. Tokia analizė atitinka ir E. Sinkevičiaus padarytas išvalgas,

---

⁸⁰ PIESLIAKAS V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justicija, 2006, p. 279

kuriose teigiama, kad subjektas yra asmuo, kuris sutarties, administracinio akto ar įstatymo pagrindu valdė įmonę.⁸¹

Bendrasis principas įtvirtintas CK 2.82 str. 1 d. nurodo, kad kiekvienas juridinis asmuo turi turėti vienasmenį ar kolegialų valdymo organą ir dalyvių susirinkimą. Detalesnės šių valdymo organų funkcijos, atsiradimo sąlygos yra reglamentuojamos atitinkamą juridinį asmenį reglamentuojančiame įstatyme ir įmonės įstatuose. Individualių įmonių įstatyme (toliau III) numatytas tik vienasmenis valdymo organą – individualios įmonės vadovas, kuris turi būti ir įmonės savininkas, jeigu įstatuose nenumatyta kitaip. Tai reiškia, kad individualios įmonės savininkas gali nesutapti su įmonės vadovu. Akcinės bendrovės (AB) privalo turėti ir vienasmenį valdymo organą – direktorių ir kolegialų – valdybą. Uždarosios akcinės bendrovės (UAB) turi bent vienasmenį organą. Taipogi yra ir kitų tipų juridinių asmenų, kurių veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose yra numatyti valdymo organai.

Svarbu įvertinti kolegialaus valdymo organo, kaip subjekto, atsakomybę. Kolegialūs valdymo organai susideda iš dviejų arba daugiau lygias teises turinčių vadovų. Esant keliems asmenis, kurie kartu priima sprendimus, vertintinos baudžiamosios atsakomybės taikymo galimybės. Pirmiausia, jeigu kolegialaus organo nariai veikia iš anksto susitarę, tai yra taikomas bendrininkavimo institutas. Turi būti nustatomas išankstinio susitarimo buvimas. Vadovaujantis naujausiai BK pakeitimais (2013 07 02 įstatymu Nr. XII-497) šią veiką gali atlikti bendrininkų grupė arba organizuota grupė.

Nusikalstamo bankroto nusikaltime nėra numatyta juridinio asmens atsakomybė. Vertinant nusikalstamo bankroto nusikaltimo esmę iš pirmo žvilgsnio suprantama kodėl nebuvo numatyta juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė. Nusikalstamo bankroto padariniai – bankrotas suponuoja tai, jog juridinis asmuo, kuriam yra baigta bankroto procedūra yra laikomas „mirusiu“ t.y. įmonė yra likviduojama ir pašalinama iš civilinės apyvartos, o „mirusiems“ asmenims baudžiamasis procesas nėra pradedamas. Tačiau svarbu atkreipti dėmesį, jog negalima apsiriboti tik juridiniu asmeniu, kuris bankrutuoja. Į šią problemą reikėtų pažvelgti plačiau. Vadovaujantis CK 2.45 str. juridinio asmens dalyvis (akcininkas, narys, dalininkas ir pan.) yra asmuo, kuris turi nuosavybės teisę į juridinio asmens turtą, arba asmuo, kuris nors ir neišsaugo nuosavybės teisių į juridinio asmens turtą, bet įgyja prievolinių teisių ir (ar) pareigų, susijusių su juridiniu asmeniu. Įvertinus pateiktą straipsnį darytina išvada, jog įmonės dalininku gali būti tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys. Su problema yra susiduriama tada, kai įmonės dalininkai, kurie yra juridiniai

---

⁸¹ ABRAMAVIČIUS A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras II tomas. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 504

asmenys, pasinaudodami ar bendrininkaudami su įmonės vadovu priveda įmonę prie bankroto. Vertinant dabartinę situaciją, įmonės dalyviui (juridiniam asmeniui) baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamą bankrotą kilti negali nes šis nusikaltimas nenumato juridinio asmens atsakomybės. Tokio reguliavimo problematika atsiskleidžia įvertinus „fenikso sindromą“. Hipotetinė nusikaltimo schema sudarytų UAB „A“, kurios dalininkė yra UAB „B“. UAB „A“ direktorius, įkalbėtas už atlygį perleidžia visą įmonės naudingąjį turtą UAB „B“ tokiu būdu palikdamas UAB „A“ tik turimas skolas ir tokiu būdu privesdama įmonę prie bankroto. Įvertinus pateiktą hipotetinę situaciją galima padaryti išvadą, jog nusikalstamą bankrotą organizavo juridinis asmuo UAB „B“ ir dėl tokių veiksmų gavo visą naudą, bet baudžiamojon atsakomybėn pats juridinis asmuo patrauktas būti negali. Taigi darytina išvada, jog nusikalstamo bankroto nusikaltime turėtų būti numatyta baudžiamoji atsakomybė juridiniams asmenims.

Įvertinus pateiktus pavyzdžius galime padaryti išvadą, kad norint nustatyti nusikalstamo bankroto subjektą privalu nustatyti juridinio asmens tipą, įvertinti specifinį įstatyminių reglamentavimą ir juridinio asmens įstatus tam, kad būtų tinkamai identifiukuotas įmonės vadovas ar asmuo priimtas įmonėje svarbiausius sprendimus. Atkreiptinas dėmesys į juridinių asmenų dalyvavimą įmonės valdyme ir galimybę įtakoti ar organizuoti nusikalstamą bankrotą, todėl siūlytina numatyti baudžiamąją atsakomybę juridiniam asmeniui.

Subjektyvioji pusė – tai nusikalstamos veikos požymiai, kurie apibūdina žmogaus vidinį santykį su padaryta nusikalstama veika.⁸² Prie subjektyviąją nusikaltimo pusę sudarančių požymių priskiriama: kaltė, nusikaltimo padarymo motyvas ir tikslai.⁸³ Nusikalstamo bankroto vienintelis privalomas subjektyvusis požymis yra kaltė. Tikslas ir motyvai nėra įtvirtinti nusikaltimo sudėtyje ir kvalifikavimui reikšmės neturi.

Kaltė – tai asmens, padariusio pavojingą veiką, vidinis (psichinis) santykis su objektyviaisiais nusikaltimo sudėties požymiais.⁸⁴ Nusikalstamo bankroto nusikaltimo atveju turi būti nustatomas asmens psichinis ryšys su blogu įmonės valdymu lėmusiu jos bankrotą ir didelės turtinės žalos padarymu kreditoriams. Nusikaltimo sudėtyje yra įtvirtinimas kaltės formos požymis – sąmoningai blogas įmonės valdymas. Žodis sąmoningai remiantis Lietuvių kalbos žodynu reiškia apgalvotą, tyčią daromą veiksmą. Toks įtvirtinimas atskleidžia, kad šią veiką galima padaryti tik tyčiniaisiais veiksmais. BK specialiojoje dalyje žodis sąmoningai yra vartojamas

---

⁸² PIESLIAKAS V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justicija, 2006, p. 319

⁸³ PAVILONIS, V.. *et al. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 200

⁸⁴ PIESLIAKAS V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justicija, 2006, p. 336

tik dvejose nusikalstamosiose veikose – BK 123 str. numatyto piktnaudžiavimo oficialiais įgaliojimais nusikaltime ir BK 209 str. nusikalstamo bankroto nusikaltime. Abejotinas tokio žodžio įtvirtinimas analizuojamo nusikaltime sudėtyje. Abejonės yra grindžiamos galimu pertekliniu požymiu įtvirtinimu. Baudžiamajame įstatyme tyčios sąvoka ir turinys yra atskleidžiamas BK 15 str. Taigi nusikalstamo bankroto sudėtyje esantis žodis „sąmoningai“ dar kartą įtvirtina, kad ši veikia gali būti padaroma tik tyčiais veiksmais. Toks perteklinis požymio įtvirtinimas neturi juridinio pagrindo nes abejonių, ar nusikalstamą bankrotą galima padaryti neatsargiai, nusikaltime sudėtis nesukelia. Neatsargios nusikalstamos veikos BK yra išskiriamos numatant, kad atitinkamas nusikaltimas gali būti padaromas neatsargiai arba kai nusikaltimas savo pavadinime ar sudėtyje numato žodžius, kurie reiškia, kad nusikalstamą veiką galima atlikti tik neatsargiai (pavyzdžiui, BK 132 str. įtvirtintas neatsargus gyvybės atėmimas). Nusikalstamo bankroto sudėtyje nėra vartojami žodžiai, kurie galėtų būti vertinami, kaip suponuojantys neatsargų nusikaltime padarymą, taipogi nėra numatyta, jog ši nusikaltime galima padaryti neatsargiai. Nereikalingų požymių numatymas nusikaltime sudėtyje prieštarauja baudžiamojo įstatymo aiškumo principui. Iš baudžiamojo įstatymo yra reikalaujama aiškumo, nedviprasmiškumo, kiekvienas asmuo turi suprasti, kokie veiksmai yra uždrausti baudžiamuoju įstatymu, o kokie veiksmai yra leidžiami.⁸⁵ Taigi darytina išvada, jog žodžio „sąmoningai“ įtvirtinimas sudėtyje yra perteklinis.

E. Sinkevičiaus nuomone, nusikalstamas bankrotas gali būti padaromas tiek tiesiogine, tiek netiesiogine tyčia – kaltininkas suprato, kad sąmoningai valdė įmonę pažeisdamas elementarius „protingam ir rūpestingam šeiminkui“ keliamus reikalavimus ir tuo nulėmė savo įmonės bankrotą, numatė, jog dėl savo įmonės bankroto kreditoriams atsirastų ar gali atsirasti didelė turtinė žala ir norėjo tokių padarinių arba jų nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti.⁸⁶ Tai reiškia, kad asmens negalime patraukti baudžiamojon atsakomybėn jeigu jis veikė neatsargiai. Anot G. Jakuntavičiūtės rizikingus sprendimus galima būtų apibrėžti kaip „asmens veiklos vykdymo proceso rezultata, pasireiškiantį konkrečiu veikimu arba susilaikymu nuo aktyvių veiksmų, egzistuojant neapibrėžtumui dėl pasirinkto veikimo modelio pasekmių. Rizikingi verslo sprendimai apibrėžiami analogiškai, papildomai akcentuojant jų priėmimą

---

⁸⁵ WESSELS, J. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 10

⁸⁶ ABRAMAVIČIUS A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras II tomas. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 504

ūkinės-komercinės veiklos vykdymo procese⁸⁷. Rizikingo verslo sprendimo santykis su sąmoningai blogu įmonės valdymu yra labai svarbus vertinant asmens veiksmų tyčią. Vadovaujantis rizikingo verslo sprendimo apibrėžimu atkreiptinas dėmesys, jog pagrindinis rizikingo verslo sprendimo aspektas yra nenumatymas tikslų sprendimo pasekmių. Esant objektyviai verslo rizikai asmuo nenumato ir nenori, kad kiltų pavojingi padariniai, siekia tik teigiamo savo veiksmų rezultato. Vilniaus apygardos teismas išteisindamas asmenį dėl nusikalstamo bankroto konstatavo, kad “nepriklausomo audito išvadoje, esančioje byloje, nurodoma, kad įmonė tapo nemokia dėl natūraliai susiklosčiusių nepalankių verslo sąlygų. Nėra nustatyta, kad atlikdamas kuriuos nors veiksmus T. Z. sąmoningai siekė pabloginti įmonės padėtį ir apsunkinti galimybes atsiskaityti su kreditoriais. Bankrotas įvyko ir žala kreditoriams kilo dėl pasikeitusios situacijos rinkoje, dėl visuotinės pasaulinės krizės 2007-2008 m. ir kitų objektyvių aplinkybių, kurios nepriklausė nuo T. Z. valios ir jo atliktų veiksmų.”⁸⁸ Nors byloje ir buvo nustatyta, jog asmuo padarė savo sprendimais žalos įmonei, tačiau bankroto priežastis buvo ne vadovo atlikti rizikingi verslo sprendimai, o susiklosčiusi nepalanki verslo aplinka, objektyvi verslo rizika. Taigi įmonės vadovui priimant sprendimus, kurie nėra aiškiai neteisėti, išlieka rizika, jog tie sprendimai sukels įmonei neigiamas pasekmes. Tačiau tokių sprendimų priėmimas neturėtų užtraukti baudžiamosios atsakomybės nes nusikalstamos veikos subjektas (įmonės vadovas) nesuvokia savo veiksmų pavojingumo ir nenori, jog kiltų neigiami padariniai. Neatmestina situacija, kai įmonės vadovas turėdamas ilgą praktiką versle galėjo ar turėjo numatyti neigiamus priimtų sprendimų padarinius, kas suponuoja neatsargią asmens kaltę. Apibendrinant darytina išvada, jog objektyvios verslo rizikos buvimas ir rizikingų sprendimų priėmimas negali būti laikomi tyčiniaisiais asmens veiksmais nes nėra esminio požymio – padarinių numatymo.

Svarbu įvertinti praktinius kaltės įrodinėjimo aspektus. Anot A. Gutausko, tyčios įrodinėjimas nusikalstamame bankrote yra problematiškas dėl to, kad neretai asmenys kaltinami šio nusikaltimo padarymu savo veiksmus grindžia objektyvia verslo rizika, sunkia padėtimi rinkoje, ekonomine krize.⁸⁹ Lietuvos teismų praktikoje vertinant tyčios turinį iš esmės vertinami vadovo atlikti veiksmai. Nutartyje teismas yra pasisakęs, kad A. K., būdamas UAB „(-)“ direktoriumi, priimdamas bendrovės finansinę padėtį apsunkinančius sprendimus ir blogai

---

⁸⁷ JAKUNTAVIČIŪTĖ G. *Juridinio asmens valdymo organų narių civilinė atsakomybė. Daktaro disertacija*. Vilnius, 2012, p. 96.

⁸⁸ Vilniaus apygardos teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-114-172/2012

⁸⁹ GUTAUSKAS A. *Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas*. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai. Vilnius: Registrų centras, 2014, p. 147

valdydamas įmonę, netinkamai elgdamasis su bendrovės turtu, negalėjo nesuvokti, kad savo veika kelia pavojų kreditorių interesams gauti savo turtinių reikalavimų patenkinimą ir numatė, kad dėl jo veikos gali kilti didelė turtinė žala kreditoriams bei tokių padarinių norėjo, t. y. veikė tiesiogine tyčia.⁹⁰ Šioje byloje įmonės vadovas teigė, kad įmonės nemokumą sukėlė verslo nesėkmė, tačiau specialistų atlikta veiksnių analizė paneigė objektyvios verslo rizikos galimybę. Dažnai nustatyti nusikalstamo bankroto nusikaltimą praktikoje padeda kitų nusikalstamų veikų asmeniui inkriminavimas (pavyzdžiui, sukčiavimas (BK 182 str.), turto pasisavinimas (BK 183str.), turto iššvaistymas (BK 184 str.). Esant papildomiems nusikaltimams asmens veikoje nėra sudėtinga nustatyti ir tiesioginės ar netiesioginės tyčios buvimą nusikalstamo bankroto atveju. Tai galima pagrįsti nagrinėjant praktinę situaciją, kurioje įmonės „A“ direktorius pasisavina didelės vertės įmonės turtą. Dėl tokio pasisavinimo įmonė tampa nemokia, kreditoriai inicijuoja bankroto procedūrą. Bankroto procedūros metu yra nustatoma, kad dėl to, jog įmonės „A“ direktorius pasisavino didelės vertės įmonės turtą, nėra galimybės patenkinti kreditorių reikalavimų, kurių dydis viršija 150 MGL. Tokiu atveju, asmuo tyčia pasisavindamas įmonės turtą, sąmoningai blogai valdo įmonę.

Tačiau yra ir probleminių praktinių situacijų. Kolegialiaame valdymo organe sprendimai priimami yra balsų dauguma (jeigu įstatuose nėra numatyta kitokia sprendimų priėmimo tvarka). Analizei pateikime hipotetinę situaciją, kurioje kolegialų valdymo organą sudaro penki nariai A,B,C,D,E. Šios grupės nariai – A,B,C yra iš anksto susitarę priimti įmonei nenaudingus sprendimus, kurie prives įmonę prie nemokumo būsenos. Vadovaujantis ABĮ 35 str. 3 d. balsavimo metu kiekvienas narys turi vieną balsą. Balsams „už“ ir „prieš“ pasiskirsčius po lygiai, lemia valdybos pirmininko balsas. Kadangi trys iš penkių valdybos narių balsuoja už sprendimą, kuriuo pažeidžiami įmonės interesai, sprendimas yra priimamas valdybos vardu (visų penkių asmenų). Tikėtina, kad esant tokiai situacijai asmenys, kurie suvokė, jog sprendimas yra pažeidžiantis jų pareigą valdyti įmonę atsakingai, privalo imtis aktyvių veiksnių informuoti akcininkus apie priimtą sprendimą. Jeigu tokie asmenys nors ir nėra susitarę iš anksto veikti, jų neveikimas gali suponuoti netiesioginės tyčios buvimą. Tai pagrindžia, jog asmenys suvokė, kad valdybos priimtas sprendimas prives įmonę prie bankroto, numatė, kad įmonės bankrotas padarys didelės turtinės žalos kreditoriams, nors tokių padarinių ir nenorėjo, tačiau leido jiems atsirasti. Žinoma, asmenys būtų patraukti baudžiamajon atsakomybėn individualiai todėl, kad nėra bendrininkavimui privalomų požymių.

---

⁹⁰ Kauno apygardos teismo 2016 m. spalio 28 d. nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1A-181-495/2017

Apibendrinant darytina išvada, jog vertinant nusikalstamo bankroto tyčios aspektus svarbu yra atriboti įmonės vadovo tyčinius neteisėtus veiksmus nuo objektyvios verslo rizikos, rizikingo verslo sprendimo. Atkreiptinas dėmesys, jog tyčios pobūdi apibūdinantis žodis- sąmoningai yra perteklinis nusikaltimo sudėtyje ir nesuteikia jokios papildomos teisinės reikšmės.

2.4 Sankcija

BK 208 str. yra numatyta tik vienos rūšies bausmė – terminuotas laisvės atėmimas. Laisvės atėmimo bausmė yra numatyta iki trejų metų. Vadovaujantis BK 11 str. 3 d. nusikalstamas bankrotas yra priskiriamas nesunkių nusikaltimų grupei. Atkreiptinas dėmesys, kad už nusikalstamą bankrotą yra numatyta tik vienos rūšies bausmė. Įvertinus nusikalstamo bankroto nusikaltimo objektus darytina išvada, kad įstatymų leidėjas yra numatęs per švelnią sankciją. Nusikalstamo bankroto padariniai gali sukelti ne tik tiesioginius turtinius praradimus, bet ir sukurti grandininę reakciją, kurioje dėl vienos įmonės nesąžiningų veiksmų būtų pakenktą kitiems verslo subjektams. Bankrotų grandinė lemtų tam tikrų verslo sektorių konkurencingumo sumažėjimą, darbo vietų netekimą. Taigi šio nusikaltimo padariniai neapsiriboja tik sudėtyje įvardintu požymiu – didele turtine žala kreditoriams. Lyginant nusikalstamo bankroto sankciją su tame pačiame BK skyriuje esančiais nusikaltimais pastebėtina, jog panašaus pobūdžio nusikalstamos veikos (BK 206 str. kredito, paskolos ar tikslinės paramos panaudojimas ne pagal paskirtį ar nustatytą tvarką, BK 207 str. kreditinis sukčiavimas, BK 208 str. skolininko nesąžiningumas) sankcijos taipogi numato terminuotą laisvės atėmimą ne ilgiau nei trims metams. Vertinant šių nusikalstamų veikų kontekste, nusikalstamo bankroto sankcija nėra per švelni, tačiau manytina, jog sankciją reikėtų lyginti su BK XXXVIII skyrium „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“. Lyginant panašaus pobūdžio nusikalstamas veikas (BK 182 str. sukčiavimas, BK 183 str. turto pasisavinimas, BK 184 str. turto iššvaistymas) pastebėtina, jog sankcijų už šių nusikaltimų kvalifikuotas dalis (nusikaltimų dalys numatančios objektyvųjį didelės vertės požymį) vidurkis yra 4 metai. Atkreiptinas dėmesys, jog didelės vertės požymis vadovaujantis BK 190 str. yra daugiau kaip 250 MGL (9415 EUR), o nusikalstamo bankroto požymis, didelė turtinė žala, yra 150 MGL (5649 EUR). Taigi įvertinus, jog nusikalstamų bankrotu padaroma minimali turtinė žala yra mažesnė negu lyginamų nusikalstamų veikų, siūlytina griežtinti sankciją – numatyti terminuotą laisvės atėmimą iki šešių metų.

Svarbu tokios sankcijos įtvirtinimą įvertinti Baudžiamosios teisėkūros prasme. Baudžiamoji atsakomybė yra viena iš teisinės atsakomybės rūšių, kurią galima apibūdinti kaip asmens ir jo padarytos nusikalstamos veikos pasmerkimą valstybės vardu, kuri vykdo įgaliotos institucijos ir kuris pasireiškia baudžiamaisiais įstatymais apibrėžtų asmeninio ar turinio pobūdžio suvaržymų kaltininkui nustatymu.⁹¹ Baudžiamoji atsakomybė yra griežčiausia atsakomybės rūšis egzistuojanti valstybėje dėl to, jog asmeniui gali būti nustatomi apribojimai susiję su asmeninės laisvės netekimu. Įvertinus baudžiamosios atsakomybės pobūdį yra svarbu tinkamai įtvirtinti baudžiamajame įstatyme esančias sankcijas. Anot G. Švedo teigimu „Konstitucinė ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencija, baudžiamosios teisės doktrina pakankamai vieningai deklaruoja, kad teisingai bausmei būtinas toks bausmių ir jų skyrimo reglamentavimas, kuris sudarytų galimybę teismui jas taikant atsižvelgti į konkrečias baudžiamajoje byloje nustatytas aplinkybes ir individualizuoti kaltininko baudžiamąją atsakomybę.“⁹² Nusikalstamo bankroto nusikaltime įtvirtinta sankcija yra kritikuotina. Palyginus visus nesunkius nusikaltimus BK (viso 148 nesunkios nusikalstamos veikos) pastebėtina, jog nusikalstamo bankroto nusikaltimo sankcija yra vienintelė sankcija neturinti alternatyvios bausmės. Tokios sankcijos nustatymas prieštarauja geros baudžiamosios politikos principams. Nenumatant alternatyvios bausmės šiam nusikaltimui iš esmės prieštaraujama BK 55 str. įtvirtintai nuostatai, jog laisvės atėmimo bausmė pirmą kartą teisiama asmeniui už nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą yra paprastai neskiriama. LAT savo nutarime yra konstatavęs, jog pirmą kartą teisiama asmeniui už nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą teismas paprastai skiria su laisvės atėmimu nesusijusias bausmes.⁹³ Visais atvejais, o ypač skiriant bausmę asmeniui, pirmą kartą teisiama už nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą (BK 55 straipsnis), kai BK specialiosios dalies straipsnio sankcija numato ne tik laisvės atėmimą, bet ir kitas alternatyvias bausmes, teismas neturėtų skirti laisvės atėmimo bausmės ir atidėti jos vykdymą.⁹⁴ Šiuo metu pritaikyti BK 55 str. yra neįmanoma dėl to, jog vienintelė bausmė numatyta nusikalstamo bankroto sankcijoje yra terminuotas laisvės atėmimas. Darytina išvada, jog tik

---

⁹¹ PAVILONIS, V. et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 57

⁹² ŠVEDAS G. *Bausmės skyrimo asmeniui, pirmą kartą teisiama už nesunkų arba apysunkį tyčinį nusikaltimą, nuostatos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje*. Vilnius: Teisė, 2014, p. 16

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-88/2008

⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-138/2011

vienos bausmės – terminuoto laisvės atėmimo įtvirtinimas sankcijoje prieštarauja nesunkių nusikaltimų BK sistemai, racionaliai baudžiamajai politikai.

S. Bikelis vertindamas sankcijas nesunkiems ir apysunkiems nusikaltimams teigė, kad nusikalstamui bankrotui esant ekonominiam nusikaltimui, turėtų būti įtvirtinta alternatyvi turtinio pobūdžio sankcija.⁹⁵ Su tokia pozicija sutinka ir A. Gutauskas.⁹⁶ Autorius su tokia pozicija nesutinka iš dalies. Pirmiausia, sutiktina, kad už šį nusikaltimą reikėtų numatyti alternatyvią sankciją. Šiuo metu baudžiamajame kodekse yra įtvirtintos šešios skirtingos sankcijos: 1) viešieji darbai 2) bauda 3) areštas 4) laisvės apribojimas 5) terminuotas laisvės atėmimas 6) laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Gryna turtinio pobūdžio sankcija yra laikytina bauda. Už šį nusikaltimą (nesunkų) yra galimybė asmeniui paskirti baudą iki 500 MGL (19 000 EUR). Numačius baudą, kaip alternatyvią sankciją už nusikalstamą bankrotą, būtų dar labiau sušvelninta sankcija. Autorius laikosi pozicijos, kad pilnai patenkinti turtinius nukentėjusiųjų interesus būtų galima numačius alternatyvią bausmę – laisvės apribojimą. Paskyrus asmeniui laisvės apribojimą yra galimybė numatyti privalomojo pobūdžio įpareigojimą - atlyginti nusikalstama veika padarytą turtinę žalą ar jos dalį arba tokią žalą pašalinti savo darbu. Tokio pobūdžio įpareigojimas atitiktų nusikalstamo bankroto sudėties pagrindinį objektą. Atkreiptinas dėmesys, jog nukentėjusieji turi teisę pareikšti civilinį ieškinį žalai atlyginti baudžiamojoje byloje arba civilinio proceso tvarka. Tikėtina, kad visus turtinius kreditorių įsipareigojimus būtų galima patenkinti civiliniais ieškiniais. Taigi subendrinus teismo įpareigojimą atlyginti padarytą žalą ir civilinius ieškinius būtų galima bent dalinai padengti kreditorių nuostolius.

Galiausiai svarbu aptarti baudžiamojo poveikio priemonių reikšmę skiriant bausmę už nusikalstamą bankrotą. BK 68² str. 1d. yra numatyta galimybė asmeniui taikyti baudžiamojo poveikio priemonę – draudimą užsiimti tam tikra veikla. Tikėtina, kad jeigu prie pagrindinės sankcijos būtų pridėdama draudimas užsiimti verslu, vadovauti įmonei (kaip tam tikra veikla) būtų pateisinama baudžiamojo poveikio priemonė. Praktikoje šios papildomos baudžiamojo poveikio priemonės nėra skiriamos.

Įvertinus sankciją, kuri yra skiriama už nusikalstamą bankrotą, darytina išvada, kad savo pobūdžiu ji nevisiškai atitinka nusikalstamos veikos pagrindinį objektą – kreditorių interesus. Siūlytina sugriežtinti sankciją numatant terminuotą laisvės atėmimą iki šešerių metų . Taipogi

⁹⁵ BIKELIS S., *Baudžiamosios politikos orientavimo į su laisvės atėmimu nesusijusių poveikio priemonių taikymą galimybės*. Mokslinis tyrimas. Vilnius: Teisės institutas, 2010, p.8

⁹⁶ GUTAUSKAS A. *Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*. Vilnius: Regsitru centras, 2014, p. 143

papildyti nusikalstamo bankroto sankciją alternatyviomis bausmėmis. Manytina, kad sankcija turėtų įtvirtinti atkuriamojo teisingumo galimybes numatant kuo daugiau mechanizmų nukentėjusiajam (šiuo atveju buvusiems įmonės kreditoriams) atgauti prarastus pinigus ir numatyti galimybę asmeniui pritaikyti baudžiamąją atsakomybę alternatyviomis, su laisvės atėmimu nesusijusiomis bausmėmis.

2.5 Nusikalstamo bankroto santykis su kitomis nusikalstamomis veikomis

Nusikalstamas bankroto nusikaltimas teismų praktikoje yra retai taikomas, kaip pavienis nusikaltimas. Anot A. Gutausko įrodinėti nusikalstamo bankroto tyčią padeda faktai apie kitų nusikalstamų veikų – sukčiavimo, turto pasisavinimo ar iššvaistymo, apgaulingo apskaitos tvarkymo, paskolos ar kredito panaudojimą ne pagal paskirtį padarymą.⁹⁷ Privesti įmonę prie bankroto galima panaudojant įvairius būdus. Nusikalstamų veikų įtvirtintų kitose straipsniuose ir nusikalstamo bankroto santykis yra analizuotinas, kai privedant įmonę prie bankroto yra švaistomas, pasisavinamas įmonės turtas, apgaulingai tvarkoma apskaita ir kt. nusikaltimais, kenkiančiais įmonei.

Vertinant nusikalstamo bankroto santyki su BK 183 str ir 184 str. įtvirtintais nusikaltimais pastebėtina, jog įmonės turto pasisavinimas arba iššvaistymas sukuria įmonėje neigiamą turto balansą, dėl ko įmonei gali būti iškelta bankroto byla. Nusikalstamais veiksmai sumažintas turto balansas neleidžia atsiskaityti su įmonės kreditoriais. Objektinio nusikalstamo bankroto pusė – blogas įmonės valdymas, pasireiškiantis įmonės turto masės pasisavinimu ir švaistymu praktikoje sutinkamas dažnai.⁹⁸ Tokie veiksmai nusikalstamo bankroto atveju turėtų būti kvalifikuojami kaip idealioji nusikaltimų sutaptis. Tokią poziciją patvirtina LAT praktika,

---

⁹⁷ GUTAUSKAS A. *Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*. Vilnius: Regsitru centras, 2014, p. 151

⁹⁸ Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2014 m. gruodžio 18 d. nutartis byloje Nr. 1A-152/2014, kurioje M. L., būdama UAB „S“ vyr. buhalterė, nuo 2007-01-01 iki 2008-12-31, ikiteisminio tyrimo metu tiksliau nenustatytais aplinkybėmis, klastodami dokumentus ir juos panaudodami, iššvaistė didelės – 690 572,69 Lt vertės svetimą UAB „S“ turtą, o būtent: iš UAB „S“ kasos grynais pinigais paėmė 690 572,69 Lt, šių pinigų nepanaudojo įmonės veikloje, jų negrąžino, bei nepateikė dokumentų, pateisinančių pinigų panaudojimą ir pagrįstumą.

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2017 m. vasario 9 d. nutartis byloje Nr. 1A-181-495/2017 Kauno apygardos teismo 2012 m. gegužės 24 d. nutartimi UAB „(-)“ iškelta bankroto byla. Kauno apygardos teismo 2014 m. kovo 10 d. nutartimi BUAB „(-)“ bankrotas pripažintas tyčiniu. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad A. K. laikotarpiu 2009-01-01 – 2012-05-24 sąmoningai blogai valdė UAB „(-)“ ir tai lėmė šios bendrovės bankrotą. Pasisavindamas bendrovės lėšas 1202062,99 Lt (348141,50 Eur) pablogino bendrovės finansinę padėtį, kas lėmė UAB „(-)“ nemokumo būseną, tuo padaryta didelė turinė žala bendrovės kreditoriams.

kurioje konstatuota, jog „V. R. nusikalstamos veikos pagal BK 209 straipsnį aplinkybių, pagal kurias nuteistojo sąmoningai blogas įmonės valdymas pasireiškė įmonės turto pasisavinimu ir iššvaistymu. Tai reiškia, kad BK 209 straipsnyje numatyta nusikalstama veika sudaro idealiąją sutaptį su BK 183 straipsnio 2 dalyje ir 184 straipsnio 2 dalyje numatytomis nusikalstamomis veikomis, o šios dvi veikos tarpusavyje sudaro realiąją sutaptį.”⁹⁹. Svetimo turto pasisavinimas/iššvaistymas yra panaudojamas įmonės privedimui prie bankroto, tačiau nusikalstamo bankroto nusikaltimas negali apimti šių veikų. Negalėjimas yra pagrindžiamas numatytų sankcijų skirtumais. Už didelės vertės svetimo turto pasisavinimą (BK 183 str. 2 d.) numatyta terminuoto laisvės atėmimo bausmė iki dešimties metų, o turto iššvaistymo (BK 184 str. 2 d.) iki septynerių metų. Vadovaujantis baudžiamosios teisės normų konkurencijoms taisyklėmis, jeigu nusikaltimo dalis (šiuo atveju turto pasisavinimas/iššvaistymas) yra pavojingesnis negu visas nusikaltimas, turi būti kvalifikuojama kaip nusikalstamų veikų sutaptis. Darytina išvada, jog turto pasisavinimas/iššvaistymas ir nusikalstamas bankrotas yra glaudūs nusikaltimai ir nustačius, kad nusikalstamą bankrotą lėmę bent vienas iš šių nusikaltimų, turi būti sprendžiamas nusikalstamų veikų sutapties klausimas.

Svarbu įvertinti nusikalstamo bankroto ir sukčiavimo (BK 182 str.) santykį. Sukčiavimas objektyviai pasireiškia apgaulės panaudojimu siekiant įgyti svetimą turtą, turtinę teisę ar išvengti turtinės prievolės ar ją panaikinti. Lyginant šių nusikalstamų veikų konstrukcija panašumų nerandame. Sukčiavimo pagrindinis objektas yra turtas, turtinė teisė.¹⁰⁰ Sukčiavimo esmė yra panaudojant apgaulę įgyti svetimą turtą, turtinę teisę ar išvengti turtinę prievolės ar ją panaikinti. Sukčiavimo tikslai visuomet yra savanaudiški, pagrįsti noru neteisėtai praturtėti ar išvengti turtinių prievolių. Problemų atribojant šias veikas sukelia apgaulės požymio traktavimas LAT praktikoje. Teismas formuoja praktika, jog apgaulė išvengiant turtinės prievolės nėra tapati apgaulei įgyjant turtą, turtinę teisę ar panaikinant turtinę prievolę. Skirtumą lemia tai, kad apgaulė išvengiant prievolės naudojama ne įtraukiant nukentėjusį į jam nenaudingą sandorį ir nesiekiant, kad koks nors kitas suklaidintas asmuo patvirtintų kaltininkui reikalingą juridinį faktą, bet siekiant išvengti situacijos, sudarančios prielaidas būti priverstam vykdyti prievolę. Tai pasiekama sukuriant fiktyvią teisinę padėtį, dėl kurios civilinės teisinės priemonės tampa skolininkui „nepavojingos“. Vienas tokių būdų yra tyčia tapti beturčiu, kad nebūtų į ką nukreipti

---

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-352/2014

¹⁰⁰ ABRAMAVIČIUS A., (sud.), ir kt. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras II tomas. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 332

reikalavimo.¹⁰¹ Blogas įmonės valdymas, kuris privedė įmonę prie bankroto gali būti traktuojamas kaip apgaulė todėl, kad įmonė, kuri yra privedama prie bankroto, tampa beturte, o bankroto procedūros metu nustatoma, jog turto patenkinti kreditorių reikalavimus nėra. Sutiktina, kad tokiais atvejais turėtų būti kvalifikuojama nusikalstamo bankroto ir sukčiavimo sutaptis. Tačiau LAT praktika šiuo metu yra pasukusi kitu keliu ir atvejais, kai asmuo sąmoningai privesdamas įmonę prie bankroto panaudodamas „fenikso sindromo“ modelį, traktuotina tik kaip sukčiavimas.¹⁰² Sutiktina, jog tais atvejais, kai asmuo siekdamas išvengti turtinių prievolių mokėjimo perkelia vienos įmonės naudingąjį turtą į kitą įmonę, pasisavina/iššvaisto turtą, asmens veiksmai turėtų būti papildomai vertinami sukčiavimo prasme, bet negali būti paneigiamas nusikalstamo bankroto buvimas asmens veikoje. Autoriaus nuomone, atvejais, kai įmonės blogas valdymas priveda prie bankroto, kuriuo padaroma turtinė žala kreditoriams, bet asmens, darančio šią veiką tikslas yra išvengti turtinės prievolės ar ją panaikinti, įgyti svetimą turtą ar turtinę teisę, turėtų būti traktuojamai kaip sukčiavimo ir nusikalstamo bankroto, ir kt. veikų idealioji sutaptis. Sukčiavimas šiuo atveju yra visuma, o nusikalstamas bankrotas tik dalis nes asmens tyčia yra nukreipta į savanaudiškus tikslus. Tokiu atveju nusikalstamas bankrotas yra padaromas netiesiogine tyčia nes asmuo nesiekia būtent padaryti žalą kreditoriams, bet tokiems padariniams yra abejingas.

Tinkamai nustatyti įmonės finansinę būklę, įsipareigojimų apimtį galima tik tada, kai įmonėje laikomi ir vedami įmonės apskaitos dokumentai vadovaujantis privalomais teisės aktais. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas, *Valstybės žinios*, 2001-11-28, Nr. 99-3515 (toliau – BAI) nurodo, kad į apskaitą privaloma įtraukti visas ūkines operacijas ir ūkinius įvykius, susijusius su turto, nuosavo kapitalo, finansavimo sumų, įsipareigojimų dydžio arba struktūros pasikeitimu.¹⁰³ apskaita turi būti tvarkoma, kad apskaitos informacija būtų 1) tinkama, objektyvi ir palyginama, 2) pateikiama laiku, 3) išsami ir naudinga vidaus ir išorės informacijos vartotojams.¹⁰⁴ Nusikalstamo bankroto atveju asmenys atlikdami neteisėtas finansines operacijas, kuriomis įmonė yra privedama prie bankroto padaro BK 222 str. įtvirtintą nusikaltimą – apgaulingą apskaitos tvarkymą. LAT yra konstatavęs, kad pagal BK 222 straipsnio 1 dalį baudžiamoji atsakomybė kyla už kelių alternatyvių veikų padarymą: 1) apgaulingą teisės aktų

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-224/2008

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus septynių teisėjų kolegijos 2017 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-19-942/2017

¹⁰³ Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas, *Valstybės žinios*, 2001-11-28, Nr. 99-3515

¹⁰⁴ *Ibid.*

reikalaujamą buhalterinės apskaitos tvarkymą, 2) buhalterinės apskaitos dokumentų paslėpimą, 3) buhalterinės apskaitos dokumentų sunaikinimą, 4) buhalterinės apskaitos dokumentų sugadinimą. Baudžiamoji atsakomybė pagal BK 222 straipsnį kyla tik tuo atveju, kai dėl straipsnio dispozicijoje išvardytų veikų padarymo atsiranda alternatyvūs padariniai (bent vienas iš jų): negalima visiškai ar iš dalies nustatyti asmens veiklos, jo turto, nuosavo kapitalo ar įsipareigojimų dydžio ar struktūros. Ši nusikalstama veika yra padaroma veikiant tyčia.¹⁰⁵ Apgaulingas teisės aktų reikalaujamos buhalterinės apskaitos tvarkymas – tai sąmoningas buhalterinės apskaitos nevedimas arba tokios apskaitos tvarkymas sąmoningai pažeidžiant teisės aktų, reglamentuojančių buhalterinės apskaitos tvarkymą, nuostatas. Nusikalstamo bankroto atveju apgaulingas apskaitos tvarkymas nėra tiesioginė priežastis įmonės privedimo prie bankroto. Tačiau apgaulingas apskaitos tvarkymas yra padaromas siekiant nuslėpti įmonės vadovo veiksmus, vadovavimo klaidas, neteisėtas operacijas su įmonės turtu. Vertinant nusikalstamo bankroto ir apgaulingo apskaitos tvarkymo santyki manytina, jog apgaulingas apskaitos tvarkymas yra savarankiškas nusikaltimas nusikalstamo bankroto atžvilgiu. Tokią išvadą pagrindžia nagrinėjamų nusikaltimo sudėčių analizė. Apgaulingo apskaitos tvarkymo objektas yra buhalterinės apskaitos vedimo tvarka. Analizuojant tyčios kryptingumą, apgaulingas apskaitos tvarkymu yra siekiama ne priversti įmonę prie bankroto, o nuslėpti galimus neteisėtus vadovo veiksmus. Tarp apgaulingo apskaitos tvarkymo ir įmonės bankroto nėra tiesioginio ryšio. Negalėjimas nustatyti įmonės turto, kapitalo dydžio, įsipareigojimų dydžio ar struktūros iš jos vidinių buhalterinių dokumentų apskaitos, nepakeičia realios įmonės finansinės būklės. Taigi apgaulingas apskaitos tvarkymas ir nusikalstamas bankrotas turėtų būti kvalifikuojami kaip realioji nusikaltimų sutaptis. Toks vertinimas neprieštarauja vyraujančiai nusikaltimo taikymo praktikai.¹⁰⁶

Apibendrinant nusikalstamo bankroto santyki su kitomis veikomis darytina išvada, jog nusikalstamo bankroto nusikaltimas praktikoje yra taikomas kartu su kitomis nusikalstamomis veikomis. Turto pasisavinimas/iššvaistymas traktuotinas kaip blogo įmonės valdymo požymis, kuris privedė įmonę prie bankroto. Vertinant sukčiavimo ir nusikalstamo bankroto santykį atkreiptinas dėmesys į praktikoje kylančias taikymo problemas. Kritikuotina praktika „fenikso

---

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-197/2012

¹⁰⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2014 m. gruodžio 18 d. nutartis byloje Nr. 1A-152/2014

sindromo“ bylose ir siūlytina kiekvienu atveju inkriminuoti tiek sukčiavimą, tiek nusikalstamą bankrotą.

2.6 Nusikalstamo bankroto atskyrimas nuo tyčinio bankroto

Bankrotas didžiąja dalimi yra civilinės teisės institutas. LAT 2001 m. gruodžio 21 d. senato nutarime išaiškino, kad nagrinėdami bankroto bylas teismai turėtų atkreipti daugiau dėmesio į tikrąsias bankroto priežastis ir spręsti, ar konkrečioje byloje bankrotas nėra tyčinis, t.y. ar įmonės bankrotą nenulėmė sąmoningas blogas jos valdymas, kuris gali reikštis tiek aktyviais įmonės vadovų veiksmais, tiek ir neveikimu.¹⁰⁷ Bankroto procesas yra vykdomas vadovaujantis ĮBĮ, CK ir kt. teisės aktais (pavyzdžiui, ABĮ, Individualių įmonių įstatymu (toliau – IĮ)). ĮBĮ 20 str. yra įtvirtintas tyčinis bankrotas. Įstatymo 2 str. 12 d. yra pateikiama tyčinio bankroto sąvoka - įmonės privedimas prie bankroto sąmoningai blogai valdant įmonę (veikimu, neveikimu) ir (arba) sudarant sandorius, kai buvo žinoma ar turėjo būti žinoma, kad jų sudarymas pažeidžia kreditorių teises ir (arba) teisėtus interesus. Lyginant nusikalstamo bankroto nusikaltimo sudėties objektyviuosius požymius atkreiptinas dėmesys į tai, kad tyčinis bankrotas yra labai artima sąvoka analizuojamam nusikaltimui. Nors nagrinėjami institutai yra labai panašūs, tačiau jie nėra visiškai vienodi.

Pirmiausia, tyčinis bankrotas yra civilinės teisės kategorija. Tai reiškia, kad tyčinis bankrotas yra nustatinėjamas bankroto bylos procese teismo iniciatyva, kreditorių prašymu arba įmonės bankrotą administruojančio asmens prašymu. Tokiam nagrinėjimui yra taikomos civilinio proceso taisyklės. ĮBĮ 20 str. 2 d. yra pateiktas išsamus sąrašas veiksmų, kurios atlikus arba neatlikus, kai privalu juos atlikti, konstatuojama, kad įmonės bankrotas yra tyčinis (pavyzdžiui, įmonės valdymo organas (organai) nevykdė arba netinkamai vykdė įstatymuose, įmonės steigimo dokumentuose jiems nustatytas pareigas, susijusias su įmonės valdymu, buvo sudaryti nuostolingi ar ekonomiškai nenaudingi įmonei sandoriai ir kt.). Aptariamo straipsnio 3 d. yra numatoma prezumpcija, kuri numato kokius veiksmus atlikus bankrotas visados yra tyčinis. Iš esmės, šie požymiai yra tapatūs blogo įmonės valdymo požymiai. Toks išsamus sąrašas veiksmų atsirado tik 2013 m. spalio 1 d. įsigaliojusiems ĮBĮ pakeitimams.¹⁰⁸ Iki šių pakeitimų tyčinio bankroto sąvoka buvo - įmonės privedimas prie bankroto tyčia. Šios sąvokos

---

¹⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 33. „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose.“ Biuletenis „Teismų praktika“, 2001 – Nr. 16.

¹⁰⁸ 2013 m. balandžio 18 d. Įmonių bankroto įstatymo 2, 10, 11, 13(1), 20, 21, 28, 29, 30, 33, 35, 36 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo. Valstybės žinios, 2012-10-20, Nr. 122-6148

pakeitimai buvo siejamas su tikslu susieti nusikalstamo bankroto sąvoką su tyčinio bankroto.¹⁰⁹ Iki minėtų pakeitimų tyčinio bankroto požymiai buvo formuojami teismų praktikoje. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto departamentas 1993-2011 m. tyčinių bankrotų apžvalgoje pateikė dažniausius teismų praktikoje pasitaikančias tyčinio bankroto priežastis.¹¹⁰ Svarbu tai, kad jeigu įmonės bankroto bylos nagrinėjimo metu yra konstatuojama, kad įmonė prie bankroto buvo privesta tyčia, vadovaujantis ĮBĮ 20 str. teismas ne vėliau kaip kitą darbo dieną nuo nutarties pripažinti bankrotą tyčiniu įsiteisėjimo dienos šios nutarties kopiją pateikia prokurorui dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo.

Nusikalstamas bankrotas yra baudžiamosios teisės kategorija, tai reiškia, kad esant situacijai, kai įmonės bankroto byloje sprendžiamas klausimas dėl įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu, paraleliai gali prasidėti ir baudžiamasis procesas dėl nusikalstamo bankroto. LAT nutartyje yra konstatavęs, kad asmuo gali būti nuteistas už nusikalstamą bankrotą, nepriklausomai nuo to, ar yra pasibaigęs įmonės bankroto procedūra.¹¹¹ Tokią poziciją teismas grindė įvertinęs, jog baudžiamosios bylos nagrinėjimo momentu įmonė turėjo 1.2 mln. EUR turtinių išipareigojimų (pasyvų), o įmonėje jokio turto ar turtinių reikalavimų nebuvo. Teismas nutarime konstatavo, kad aplinkybė, jog civiline tvarka bankroto bylą nagrinėjęs teismas nenustatė tyčinio bankroto požymių, neužkerta kelio vėliau bylą baudžiamojo proceso tvarka nagrinėjančiam teismui pripažinti, kad bankrotas buvo nusikalstamas, nes bankroto procesas civilinėje teisėje ne visais atvejais sudaro galimybes nustatyti visas teisingai šiam klausimui išspręsti bylos aplinkybes, kai tokias galimybes turi teismas, nagrinėjantis bylą baudžiamojo proceso tvarka.¹¹² Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad šiuo atveju teismas konstatuodamas, jog baudžiamojo proceso tvarka teismas pripažins, kad bankrotas buvo nusikalstamas t.y. sąmoningai blogai valdant įmonė buvo privesta prie bankroto, nereiškia, kad bus konstatotas tyčinis bankrotas, kaip civilinės teisės institutas. Sutiktina su tokia teismo pozicija dėl to, kad civilinės bylos išsprendimas baudžiamajai bylai įtakos neturi nes baudžiamajame procese visos aplinkybės turi būti ištirtos naujai ir įrodymų tyrimas civilinėje byloje reikšmės neturi. Taigi galimybė vienu metu vykdyti skirtingus procesus užtikrina, kad baudžiamojo proceso veiksmų būtų imamasi nedelsiant.

---

¹⁰⁹ Įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13¹, 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo aiškinamasis raštas.

¹¹⁰ Oficialios statistikos portalas. Prieiga per internet - <http://www.bankrotodep.lt/veiklos-sritys/nemokumas-2/moni-bankrotas/tycinis-bankrotas/> žiūrėta [2017-02-25]

¹¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-576/2011

¹¹² *Ibid.*

Antra vertus, gali būti ir atvirkštinė situacija. Teismas nutartimi gali pripažinti tyčinį bankrotą, tačiau asmuo gali būti nepatrauktas baudžiamojon atsakomybėn už nusikalstamą bankrotą. Tokia situacija gali susiklostyti įvertinus dviejų procesų skirtumus. Pirmiausia, baudžiamajame procese yra taikomas griežtesnis įrodinėjimo standartas. Tai yra susiję su asmens nekaltumo prezumpcija. Nagrinėjant įmonės bankroto bylą civiline tvarka, pripažinant bankrotą tyčiniu galima vadovautis įstatymine prezumpcija (pavyzdžiui, veikla ir turtas buvo perkelti į kitą įmonę, įmonę reorganizavus arba įmonės dalį atskyrus, kai veiklą vykdo ir finansinius įsipareigojimus prisiima turto nevaldanti įmonė, kita veikianti ar naujai įsteigta įmonė perėmė įmonės nebaigtas vykdyti sutartis ir (arba) reikalavimo teises ir į šią įmonę perėjo dirbti darbuotojai ir (arba) vadovai ir (arba) su jais susiję asmenys (ĮBĮ 20 str. 3 d. 1 p.)). Baudžiamajame procese asmens kaltė negali būti preziumuojama, ji turi būti įrodyta išsamiai ir nešališkai išnagrinėjus baudžiamąją bylą.¹¹³

Manytina, kad skirtingų teisių institutai iš esmės reguliuoja tapačius veiksmus. Abiem atvejais nori patraukti atsakomybėn, baudžiamojon ir (ar) civilinėn, asmenis, kurie nesažiningais veiksmais priveda įmonę prie bankroto. Baudžiamąją atsakomybę nuo civilinės skiria vienas požymis – neigiamų padarinių buvimas. Nusikalstamo bankroto atveju turi būti konstatuojama, kad įmonės bankrotas sukėlė didesnę negu 150 MGL dydžio žalą dviem ar daugiau kreditorių. Jeigu nagrinėjant įmonės bankroto bylą yra nustatoma, kad buvo padaryta žala kreditoriams, tačiau jos dydis yra mažesnis negu 150 MGL, tai asmens negalima patraukti baudžiamojon atsakomybėn už nusikalstamą bankrotą. Už tyčinį bankrotą yra numatyta tik civilinė atsakomybė, kuri pasireiškia tuo, kad likvidavus įmonę dėl bankroto, kuris buvo pripažintas tyčiniu, žalą dėl įmonės neįvykdytos kreditoriui (kreditoriams) prievolės, kurios dydis negali viršyti dėl asmens tyčinės veikos susidariusių ir bankroto proceso metu nepatenkintų reikalavimų sumos, turi atlyginti asmuo (asmenys), dėl kurio (kurių) veikimo ar neveikimo kilo tyčinis bankrotas, jeigu prievolė neįvykdyta dėl šio (šių) asmens (asmenų) veikimo ar neveikimo ir šis kreditorius (kreditoriai) (ĮBĮ 20 str. 7 d.). Taip nustatomos papildomos pareigos bankrotą vykdančiam administratoriui – jis privalo patikrinti visus įmonės per 5 metus sudarytus sandorius ir privalo ginčyti teisme visus sandorius, kurie galėjo įmonę pastatyti į nemokumo būseną (ĮBĮ 20 str. 5 d.). Už nusikalstamą bankrotą yra numatyta terminuotas laisvės atėmimas

Apibendrinant galima pasakyti, kad tyčinis ir nusikalstamas bankrotas yra nukreiptas į tuos pačius teisinius santykius. Tačiau tai nėra tapatūs reiškiniai. Skirtingų teisės šakų (baudžiamosios

---

¹¹³ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30) 31 str.

ir civilinės) reguliavimas sukuria aiškius skirtumus. Pirmiausia, nagrinėjant tyčinį bankrotą yra vadovaujama CPK, o nagrinėjant nusikalstamo bankroto atvejus – BPK. Tai nulemia iš esmės skirtingo tipo procesus. Nors ir abiejuose yra vertinamas įmonės valdymas, tačiau baudžiamajame procese tam skiriamas ypatingas dėmesys įvertinant kiekvieno sandorio reikšmę padarytam nusikaltimui, neleidžiama vadovautis prezumpcijomis. Būtent dėl šių skirtumų abu procesai (civilinis bankroto bylos nagrinėjimas ir baudžiamasis nusikalstamo bankroto nagrinėjimas) gali vykti paraleliai vienas kito ir vieno proceso rezultatas nedaro įtako kitam . Įvertinus šiuos skirtingus neigiamo bankroto tipus galima padaryti išvadą, kad įstatymų leidęs yra sukūręs situaciją, kad už neteisėtą privedimą prie bankroto, asmenys neišvengtų atsakomybės. Už mažesnio pavojingumo atvejus (padarytos žalos dydis iki 150 MGL) yra numatyta civilinė atsakomybė, o už didesnę žalą sukėlusius atvejus, pati griežčiausia – baudžiamoji atsakomybė.

3. Nusikalstamo bankroto reglamentavimas užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose

3.1 Nusikalstamo bankroto apibrėžimas ir požymiai Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamajame kodekse

Lyginant Lietuvos baudžiamajame įstatyme įtvirtintą nusikalstamo bankroto sudėtį su Vokietijos Federacinės Respublikos (toliau – Vokietija) baudžiamuoju kodeksu pastebėtina daug skirtumų. Nusikalstamo bankroto nusikaltimas Vokietijos baudžiamajame kodekse yra įtvirtintas 283 str. ir kvalifikuotas nusikalstamas bankrotas 283a str. Vokietijos baudžiamajame kodekse nėra vartojama nusikalstamo bankroto sąvoka. Šis nusikaltimas yra apibrėžiamas tiesiog kaip bankrotas (283 str.) ir sunkinantis bankrotas (283a str.).¹¹⁴Šie nusikaltimai yra įtvirtinti dvidešimt ketvirtame skyriuje, kuris yra pavadintas „nusikaltimai nemokumo būsenoje“. Taigi Vokietijos baudžiamajame kodekse yra išskirtas specialus skyrius, skirtas nusikaltimas, kuriuos gali asmenys padaryti įmonei esant nemokumo būsenoje.

Nusikalstamas bankrotas Vokietijos baudžiamajame kodekse susideda iš 6 dalių. Verčiant iš anglų kalbos, pirmojoje dalyje numatyta atsakomybė asmeniui, kuriam esant padėtyje, kai įsipareigojimai viršija turimą turtą arba negali arba neišvengiamai negalės sumokėti savo skolų, jis :1) atsikrato arba paslepia arba nesilaikant reguliarių verslo standartų sunaikina, sugadina arba padaro dalį savo turto nenaudojama, jeigu tą turtą būtų galima panaudoti nemokumo procedūros metu; 2) nesilaikant reguliarių verslo standartų pasirašo nepelningus arba labai rizikingus sandorius arba prekiauja vertybinių popierių rinkoje arba panaudoja didžiules sumas arba įsiskolina priimdamas neekonomiškus sprendimus, lošdamas ar dalyvaudamas lažybose; 3) tiekia prekes arba vertybinius popierius kredito pagrindu ir parduoda arba kitaip distribuuoja jas ar jų vaisius už žymiai mažesnę vertę; 4) pripažįsta fiktyvias teises 5) neveda apskaitos dokumentų, kai įstatymas įpareigoja tai daryti arba veda juos taip, kad iš jų sunku nustatyti asmens grynąjį turtą; 6) atsikrato, paslepia, sunaikina ar sugadina apskaitos knygą arba kitus dokumentus, kuriuos prekeivis privalo saugoti vadovaujantis komercine teise iki jų archyvavimo termino pabaigos, ir dėl yra sunkiau nustatyti jo grynąjį turtą; 7) prieštaraujant komerciniai teisei: a) netinkamai surašo balanso ataskaitas, dėl ko grynojo turto nustatymas tampa sudėtingas b)

---

¹¹⁴ Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas (Strafgesetzbuch), prieiga per internetą - http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#StGBengl_000P283 žiūrėta [2017 03 02]

neveda balanso ataskaitos, turto ataskaitos ir inventorius ataskaitos per nustatytą laiką; 8) kitokiu būdu, kuris pažeidžia verslo standartus, panaikina savo grynąją turtą arba paslepia arba nuslepia tikrąsias verslo sąlygas. Antrojoje straipsnio dalyje yra numatyta atsakomybė asmeniui, kuris privedė įmonę prie nemokumo būsenos padaręs bent kurį iš veiksmų, numatytų straipsnio pirmoje dalyje. Trečioje straipsnio dalyje numatyta, kad pasikėsinimas padaryti veiksmus įvardytus pirmame straipsnyje užtraukia atsakomybę. Ketvirtoje ir penktojoje straipsnio dalyje numatyta neatsargi kaltė, kuri nustatoma asmeniui atlikusiam veiksmus numatytus pirmoje straipsnio dalyje arba asmeniui, kuris privedė prie minėtos būsenos dėl nerūpestingumo. Šeštoje straipsnio dalyje numatyta, kad atsakomybė kyla tik tada jeigu pažeidėjas yra sustabdęs mokėjimus arba yra iškelta bankroto byla atsižvelgus į įmonės turtą arba prašymas iškelti bankroto byla buvo atmestas dėl galimos turto stokos.¹¹⁵

Vokietijos baudžiamajame kodekse baudžiamoji atsakomybė yra nesiejama tik su bankroto byla. Pagrindinis akcentas yra tai, kad tam tikri veiksmai (įvardyti pirmajame straipsnyje) yra atliekami esant nemokumo būsenoje. Nemokumo būseną sąvoka tiesiogiai nėra naudojama, tačiau yra pateikiamas nemokumo apibrėžimas. Vertinant šeštąją straipsnio dalį galime padaryti išvadą, kad atsakomybė kyla esant vienai iš trijų sąlygų : 1) įmonė nustojo atsiskaitinėti su kreditoriais 2) įmonei iškelta bankroto byla 3) įmonei atsisakyta iškelti bankroto bylą dėl bylos neperspektyvumo t.y įmonė neturi turto iš kurio būtų galima patenkinti kreditorių reikalavimus.¹¹⁶

Vokietijos baudžiamajame kodekse bankroto nusikaltimas numato atsakomybę asmeniui, kuris būdamas nemokumo būsenoje arba jai neišvengiamai gresiant atliko veiksmus įtvirtintus pirmoje straipsnio dalyje arba asmeniui, kuris privedė įmonę iki tokios būsenos. Toliau vertinant nusikaltimo sudėtį matome, kad ji yra mišri. Pavyzdžiui, straipsnio pirmos dalies trečiame punkte numatyta, kad asmeniui užtenka veikti neteisėtai – perleisti, parduoti prekes už žymiai mažesnę negu rinkos vertę, o septintame punkte yra numatoma atsakomybė jeigu kils padarinys – bus sunku nustatyti įmonės grynojo turto kiekį. Taigi šiam nusikaltimui gali užtekti tik veiksmų (formali nusikaltimo sudėtis), o tam tikrais atvejais reikalaujama, kad veiksmai sukeltų padarinius (materiali sudėtis).

---

¹¹⁵ Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas (Strafgesetzbuch) 283 str., prieiga per internetą - http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#StGBengl_000P283 žiūrėta [2017 03 02]

¹¹⁶ *Ibid.*, 283 str. 6 d.

Nagrinėjant nusikaltimo sudėtyje įtvirtinta subjekto požymį atkreiptinas dėmesys, jog Vokietijos baudžiamasis kodeksas nenumato nusikalstamo bankroto subjekto. Straipsnyje yra įtvirtinta tik „tas, kas“ atlieka nusikaltime numatytus veiksmus.

Lyginamuoju aspektu įvertinus pastebėtina, kad Vokietijos baudžiamajame kodekse įtvirtintame nusikaltime yra stengiamasi kuo detaliau apibrėžti požymius, kurie nusikalstamo bankroto sudėtyje yra laikomi „blogo įmonės valdymo“ turinio dalimi arba atskiromis nusikalstamomis veikomis (pavyzdžiui, apgaulingas apskaitos tvarkymas). Lietuvos baudžiamajame kodekse nėra išvardinti visi galimi blogo įmonės valdymo požymiai, šio vertinamojo požymio turinys yra atskleidžiamas teismų praktikoje. Atkreiptinas dėmesys į Vokietijos baudžiamajame kodekse esančio nusikalstamo bankroto požymių skaičių, pastebėtina, jog Vokietijos įstatymų leidėjas stengiasi nagrinėjamam nusikaltimui suteikti kuo daugiau aiškumo pateikiant konkrečius atvejus, kurie bus laikomi neatitinkančiais sąžiningo ūkininkavimo principų. Toks nusikaltimo aprašymo būdas yra panašus į tyčinio bankroto, įtvirtinto ĮBĮ. Darytina išvada, jog baudžiamojo įstatymo aiškumo principas Vokietijoje nusikalstamo bankroto atžvilgiu yra įgyvendinamas geriau negu Lietuvoje.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad Vokietijoje nusikalstamas bankrotas gali būti ir neatsargus nusikaltimas. Neatsargumas siejamas su asmens suvokimu apie nemokumo ar gresiančio nemokumo būklę.¹¹⁷ Taipogi numatoma, kad galima neatsargiai privesti prie nemokumo būklės ar neišvengiamai artėjančio nemokumo būklės.¹¹⁸

Vertinant nusikalstamo bankroto Vokietijos baudžiamajame kodekse numatytą sankciją. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog pirmoje ir antroje dalyje esančių nusikaltimų padarymą yra numatyta dviejų rūšių sankcijos - terminuotas laisvės atėmimas iki penkerių metų arba bauda. Už neatsargų šio nusikaltimo padarymą yra taipogi numatyta dviejų rūšių sankcija – terminuotas laisvės atėmimas iki dviejų metų arba bauda.¹¹⁹ Darytina išvada, jog baudžiamosios teisėkūros prasme Vokietijoje yra geriau suformuota sankcija dėl to, kad yra numatoma alternatyvų terminuotam laisvės atėmimui.

Vokietijos baudžiamajame kodekse yra įtvirtintas kvalifikuotas bankrotas. 283a str. yra numatytos sąlygos, kurios sunkina kaltininko atsakomybę už sukeltą bankrotą. Pirmoje sąlyga yra naudos siekimas (pelno siekimas). Jeigu asmuo atlieka nusikaltimą numatytą 283 str.1 d. arba 2 d. arba 3 d. turėdamas tikslą pasipelninti, tai laikoma, kad asmens veikimas yra labai

---

¹¹⁷ *Ibid.*, 283 str. 4 d. 1 p.

¹¹⁸ *Ibid.*, 283 str. 4 d. 2 p.

¹¹⁹ *Ibid.*, 283 str. 1 d. 4 d. 5 d.

pavojingi. Antroji sąlyga yra tada, kai asmuo atlieka minėtas veikas tada, kai pastato daugelio žmonių jam patikėtus indėlius į pavojų arba finansinių sunkumų laikais.¹²⁰ Tikėtina, kad antroji sąlyga yra susijusi su įmonėmis, kurios laiko žmonių piniginius indėlius (pavyzdžiui, kredito unijos, bankai). Už kvalifikuotą nusikalstamą bankrotą yra numatyta tik vienos rūšies sankcija – terminuotas laisvės atėmimas nuo šešių mėnesių iki dešimties metų.

Įvertinus pagrindinius skirtumus darytina išvada, kad Vokietijos baudžiamajame kodekse yra daug išsamiau apibrėžiamas atvejis, kai įmonės bankrotas peržengia civilinės teisės ribas ir tampa baudžiamąją atsakomybę užtraukiančiu nusikaltimu. Vokietijos baudžiamajame įstatyme yra pasirinktas kazuistinis reglamentavimo būdas, bet nepateikiamas baigtinis veiksmų, kuriuos įstatymų leidėjas laiko nusikalstamais sąrašas. Detaliai nėra apibrėžiamas veikos subjektas, todėl tik vertinant objektyvius veikos požymius, galime įžvelgti, kad tai yra veiksmai, kuriuos Lietuvoje dažniausiai atlieka arba juos kontroliuoja įmonių vadovai. Nusikalstamo bankroto ir kvalifikuoto nusikalstamo bankroto sankcijos gerokai viršija numatytą BK 209 str. Manytina, kad Vokietijos įstatymų leidėjas yra labiau įvertinęs nusikalstamo bankroto pavojingumą ir jo sukeltus padarinius visuomenėje. Vokietijos bankroto statutas (*Insolvenzordnung*) nenumato tyčinio bankroto galimybes. Vokietijoje nusikalstamą bankrotą reguliuoja tik baudžiamasis kodeksas.

3.2 Nusikalstamo bankroto apibrėžimas ir požymiai Rusijos Federacinės Respublikos baudžiamajame kodekse

Rusijos Federacinės Respublikos baudžiamajame kodekse taipogi yra numatytos nusikalstamos veikos susijusios su bankrotu. Lyginant su Lietuvos BK, Rusijos baudžiamajame kodekse (*Уголовный кодекс РФ*) yra įtvirtintos dvi nusikalstamos veikos susijusios su bankrotu 1) 196 str. yra įtvirtintas tyčinis bankrotas 2) 197 str. yra įtvirtintas fiktyvus bankrotas.¹²¹ Šios veikos yra numatytos dvidešimt antrame Rusijos baudžiamojo kodekso skyriuje – „nusikaltimai ekonominėje erdvėje“.

Rusijos baudžiamojo kodekso 196 str. yra numatyta baudžiamoji atsakomybė už tyčinį bankrotą. Nusikaltimo sudėtis išvertus iš anglų kalbos skamba taip: Tyčinis bankrotas yra tada, kai juridinio asmens vadovas arba įkūrėjas (dalyvis) arba asmuo užsiimantis individualia veikla

---

¹²⁰ *Ibid.*, 288a str. 1 d.

¹²¹ Rusijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas (*Уголовный кодекс РФ*), prieiga per internetą - <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/ru/ru080en.pdf> žiūrėta [2017 03 12]

savo aktyviais veiksmais (arba neveikimu), sąmoningai sukėlė juridinio asmens negalėjimą įvykdyti kreditinių įsipareigojimų arba nustojo mokėti privalomas įmokas, jeigu šie veiksmai sukėlė didelę žalą.¹²²

Lyginant šią nusikaltimo sudėtį su nusikalstamo bankroto sudėti pastebėtina, kad Rusijos baudžiamajame kodekse įtvirtinto tyčinio bankroto nusikaltimo sudėtis nenumato tarpinio padarinio – juridinio asmens bankroto. Vertinant šią sudėtį pastebėtina, kad esminiai objektyvūs veikos požymiai yra juridinio asmens pastatymas į tokią būklę, kurioje juridinis asmuo nebegali atsiskaityti su savo kreditoriais arba nebegali mokėti įmokų. Tai reiškia, kad Rusijos baudžiamajame kodekse yra numatyta atsakomybė už įmonės privedimą prie nemokumo būsenos, tačiau niekur neužsimenama apie įmonės bankroto procesą. Nagrinėjamo nusikaltimo sudėtis yra materialinė todėl, kad atliekant aktyvius veiksmus arba neveikimu turi būti padaroma didelė žala. Šio nusikaltimo sudėtyje nėra detalizuojama kam didelė žala turi būti padaroma. Taipogi nėra apibrėžiamas šio požymio reikšmė. Vertinant kitus Rusijos baudžiamojo kodekso straipsnius (pavyzdžiui, 263 str. esančio nusikaltimo) yra juose pažymima, kad didelė žala yra laikoma tokia žala, kuri yra didesnė negu vienas milijonas rublių (15963 EUR) .

Kaip ir Lietuvos BK, šiame nusikaltime yra įtvirtintas subjektyvus veikos požymis – sąmoningumas. Tai reiškia, kad asmuo privalo atlikti tokius veiksmus tyčia Rusijos baudžiamajame kodekse, kaip ir Lietuvos, yra įtvirtina tiesioginė tyčia ir netiesioginė tyčia.¹²³ Tai reiškia, kad tyčios klausimas yra toks pats kaip ir nusikalstamame bankrote (BK 209 str.). Neatsargi kaltė už šį nusikaltimą nėra numatyta.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad Rusijos federaliniame įstatyme Nr. 127-FZ „Dėl bankroto“ nėra numatyta tyčinio bankroto galimybė.¹²⁴ Kaip ir Vokietijoje, Rusijoje neteisėti veiksmai bankroto procedūros metu yra reguliuojami tik baudžiamuoju kodeksu, nenumatant atskirų teisės šakų reguliavimo tam pačiam objektui.

Rusijos baudžiamajame kodekse yra įtvirtinamas specialus nusikalstamo veikos subjektas. Subjektas yra siejamas su juridinio asmens vadovaujančiais organais (direktorius, valdyba ir kt.). Juridinio asmens steigėjo(dalyvio) išskyrimas suponuoja, jog Rusijoje yra galima juridinio asmens atsakomybę, nes juridinio asmens steigėju ar dalininku gali būti kiti juridiniai asmenys. Galiausiai yra išskiriamas individualia veikla užsiimantis asmuo. Darytina išvada, jog Rusijos

---

¹²² *Ibid.*, 197 str.

¹²³ *Ibid.*, 24 str. 1 d.

¹²⁴ Rusijos Federacinės Respublikos federalinis įstatymas Nr. 127-FZ „Dėl bankroto“, prieiga per internetą - <http://en.smb.gov.ru/support/regulation/127fz/> žiūrėta [2017-03-12]

baudžiamasis kodeksas apibrėždamas konkrečius specialius subjektus susiaurina baudžiamosios atsakomybės taikymo galimybes, neįvertina galimybes, jog ateityje privesti įmonę prie nemokumo gali asmenys, neatitinkantys formalių įstatyme numatytų požymių.

Lyginant sankciją, Rusijos baudžiamajame kodekse yra numatyta bauda nuo dviejų šimtų tūkstančių rublių (3184 EUR) iki penkių šimtų tūkstančių rublių (7960 EUR) arba terminuotas laisvės atėmimas nuo vieno iki trijų metų, arba priverčiamieji darbai iki penkerių metų arba laisvės apribojimas iki šešerių metų ir bauda iki dviejų šimtų tūkstančių rublių (3184 EUR). Atkreiptinas dėmesys į alternatyvių bausmių skaičių, kuris leidžia geriau individualizuoti baudžiamąją atsakomybę.

Rusijos teismų praktikoje šis nusikaltimas nėra taikomas dėl nusikalstimo požymių gausos ir sudėtingumo atribojant objektyvią verslo riziką nuo nesąžiningų nusikalstamos veikos subjekto veiksmų.¹²⁵

Kitas nusikaltimas įtvirtintas Rusijos baudžiamojo kodekso 197 str. numato atsakomybę už fiktyvų bankroto paskelbimą. Verčiant iš anglų kalbos nusikaltimo sudėtis skamba taip: fiktyvus bankrotas yra tada, kai juridinio asmens vadovas arba įkūrėjas (dalininkas) viešai paskelbia, kad jo valdomas juridinis asmuo yra nemokus arba kai individualia veikla užsiimantis asmuo paskelbia apie savo nemokumą ir dėl to padaro didelės žalos.¹²⁶ Lietuvoje už tokius veiksmus nėra numatyta baudžiamoji atsakomybė.

Apibendrinant galima pasakyti, kad Rusijos baudžiamajame kodekse numatytas tyčinio bankroto nusikaltimo sudėtis lyginant su nusikalstamu bankrotu (BK 209 str.) pastebėtini aiškūs skirtumai. Vertinant abiejų sudėčių objektyviuosius veikos požymius pastebėtina, kad Rusijoje baudžiamoji atsakomybė yra siejama su juridinio asmens privedimu prie nemokumo būsenos, o šios būsenos turi atsirasti didelė žala. Spėtina, kad ta žala, kaip ir Lietuvos atveju, turėtų atsirasti įmonės kreditoriams. Tyčinio bankroto nusikaltime yra aiškiai įtvirtintas specialus šio nusikaltimo subjektas - juridinio asmens vadovas arba įkūrėjas (dalyvis) arba asmuo užsiimantis individualia veikla. Taipogi atkreiptinas dėmesys, jog tyčinio bankroto nusikaltime, didelės žalos požymis yra sietinas su negalėjimu įvykdyti prievolių dėl kurių kilo didelė žala. Nėra numatoma, kad būtent bankrotas turi sukelti didelę žalą.

---

¹²⁵ SUKHORUKOVA O. *Bleedout as a type of bankruptcy crime: Comparison of Russian and US law*. LLM. Short Thesis. Central European University, 2012, p.33

¹²⁶ *Ibid.*, 197 str.

3.3 Nusikalstamo bankroto apibrėžimas ir požymiai Estijos Respublikos baudžiamajame kodekse

Estijos Respublikos baudžiamojo kodekso 384 str. yra numatytas privedimo prie bankroto nusikaltimas. Šis nusikaltimas yra įtvirtintas dvidešimt pirmame kodekso skyriuje – ekonominiai nusikaltimai, trečiame skyriuje – nusikaltimai susiję su bankrotu ir vykdymo procesu.¹²⁷ Nusikalstamos veikos straipsnis susideda iš dviejų dalių. Verčiant iš anglų kalbos nusikaltimo sudėtis, įtvirtintą pirmoje straipsnio dalyje, skamba taip: Už šį nusikaltimą atsako fizinis asmuo, jo atstovas, arba juridinio asmens valdybos narys, kuris sąmoningai pažeidžia skolininko (juridinio asmens) finansinę būklę, kai skolininkas turi prievolių, jeigu yra sumažinamas skolininko (juridinio asmens) mokumas arba sukeliamas skolininko (juridinio asmens) nemokumas.¹²⁸ Antroje straipsnio dalyje, verčiant iš anglų kalbos, yra nustatoma būtina sąlyga baudžiamajai atsakomybei kilti. Atsakomybė už tyčinį bankrotą Estijoje gali kilti tik tada jeigu teismas paskelbia juridinio asmens, kuris atliko straipsnio pirmoje dalyje minėtus veiksmus bankrotą, arba bankroto procedūra buvo nutraukta dėl sprendimo panaikinti skolininką.¹²⁹ Panaikinimas (angl. *abatement*) vadovaujantis Estijos bankroto įstatymų yra viena iš bankroto procedūros pabaigos variantų. Teismas nagrinėjantis bankroto bylą priima sprendimą panaikinti juridinį asmenį jeigu nustatoma, kad juridinis asmuo neturi pakankamai lėšų bankroto proceso išlaidoms padengti. Jeigu bankrutuojantis asmuo yra juridinis asmuo, tai patikėtinis likviduoja juridinį asmenį, nepaskelbiant jam bankroto.¹³⁰ Estijos bankroto įstatymas numato, kad bankrutuoti gali tiek fizinis, tiek juridinis asmuo.¹³¹ Sudėtyje yra numatyta galimybė tyčia bankrutuoti tik juridiniam asmeniui. Taipogi, kaip ir aptartų valstybių pavyzdžiu, Estijoje tyčinis bankrotas yra tik baudžiamosios teisės institutas. Estija atkūrė nepriklausomybę 1991 m. rugpjūčio 20 d. ir priklauso tai pačiai teisės tradicijai, kaip ir Lietuvos Respublika, tačiau bankroto nusikaltimas yra konstruojamas iš esmės skirtingai.

Vertinant tyčinio bankroto objektą matome, kad Estijos baudžiamajame kodekse pagrindinis tyčinio bankroto objektas yra sąžiningas įmonės valdymas. Tai pagrindžia įtvirtinta nusikaltimo sudėtis, kurioje baudžiamoji atsakomybė atsiranda už sąmoningai bloga įmonės

---

¹²⁷ Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, prieiga per internetą - <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide> žiūrėta [2017-03-13]

¹²⁸ *Ibid.*, 384 str. 1 d.

¹²⁹ *Ibid.*, 384 str. 2 d.

¹³⁰ Estijos Federacinės Respublikos bankroto įstatymas, prieiga per internetą - <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/511072014018/consolide> žiūrėta [2017-03-12]

¹³¹ *Ibid.*, 8 str.

valdymą, kuris sukelia nemokumo būseną. Taigi nepriklausomai ar dėl tokių veiksmų kils kokia nors žala ar ne, yra baudžiama už įmonės privedimą iki nemokumo būsenos. Analizuojant antrąją veikos dalį matome, kad tokia atsakomybė galima tik tada kai baigiasi bankroto procedūra, tai reiškia, kad klausimai dėl kreditorių reikalavimų yra išspręsti civiline tvarka, o baudžiamoji atsakomybė yra skirta kaip atpildas už tyčinį blogą valdymą. Lyginant su Lietuvoje įtvirtintu nusikalstamu bankrotu (BK 209 str.) galime pasakyti, kad Estijoje susiklosčiusi atvirkštinė objektų svarba. Į viršų yra iškeliamas verslo tvarką, sąžiningas ūkininkavimas, o papildomai yra saugomi kreditorių interesai.

Vertinant objektyvius veikos požymius pastebėtina, kad Estijoje įtvirtinto tyčinio bankroto nusikaltimo sudėtis yra formali, tai reiškia, kad atsakomybei kilti nėra reikalingi padariniai. Baudžiamosios teisės vertinimo sulaukia tyčiniai veiksmai, kuriais pakenkiama juridinio asmens finansinei būklei. Baudžiamajame įstatyme nėra įvardijami veiksmai, būtų laikomi darančiais žalą finansinei juridinio asmens būklei. Objektyviai tyčinis bankrotas pasireiškia sąmoningu finansinės žalos darymo juridiniam asmeniui, kuri pasunkina finansinę juridinio asmens būklę arba padaro nemokiu. Iki 2014-07-14 Estijos baudžiamojo kodekso pakeitimų, tyčinio bankroto sudėtyje buvo numatyti veiksmai, kuriais pasireiškė sunaikinant, sugadinant, švaistant, be pagrindo perleidžiant turtą arba investicijas, užsiimant kreditorių favoritizmu, kai suvokiama, kad tokie veiksmai pažeis kitų kreditorių interesus.¹³² Tačiau tokio aiškinimo, kuris buvo panašus į nagrinėtas sudėtis Vokietijos ir Rusijos baudžiamuosiose kodeksuose, buvo atsisakyta ir numatytas tik vienas objektyvus veikimo būdas – sąmoningas kenkimas juridinio asmens finansinei būklei. Anot Marike Varusk, atsakomybė už šį nusikaltimą kyla tada, kai juridinio asmens vadovas (kolegialus ar vienasmenis) veikia neužtikrindamas pakankamo apdairumo, rūpestingumo, veikia priešingai įmonės interesams.¹³³ Darytina išvada, jog Estijoje, kaip ir Lietuvoje, naudojamas rūpestingo įmonės vadovo kriterijus vertinant įmonės vadovo atliktų veiksmų teisėtumą ir naudingumą juridiniam asmeniui.

Nagrinėjant subjektyvius sudėties požymius, pastebėtina, kad Estijos baudžiamajame kodekse įtvirtintame nusikaltime yra detalčiai apibrėžiamas asmenų, kurie gali būti subjektais ratas. Nėra aišku, kodėl nusikaltimo sudėtyje yra išskiriamas fizinis asmuo ir valdybos narys. Juk

---

¹³² VARUL P. *Debtor's Liability under Bankruptcy*. Juridica International VIII/2003, p. 198 prieiga per internetą – <http://www.juridicainternational.eu/index.php?id=12593&highlight=bankruptcy> žiūrėta [2017-03-13]

¹³³ VARUSK M. *Company Board Members' Liability and Prerequisites for it in Bankruptcy Proceedings*. Juridica International Nr.21/2014, p. 193 prieiga per internetą – <http://www.juridicainternational.eu/index.php?id=15420&highlight=PC,%C2%A7,384> žiūrėta [2017-03-13]

valdybos narys irgi yra fizinis asmuo.¹³⁴ Atkreiptinas dėmesys, kad nusikaltimo sudėtyje yra įrašytas žodis sąmoningai. Kaip ir Lietuvos, Rusijos baudžiamuosiuose kodeksuose matome, kad neatsisakoma papildomai įtvirtinti tyčinį veikos pobūdį pažymintį žodį. Nors visuose trijose valstybėse tyčios turinys yra suvokiamas vienodai. Tikėtina, kad toks normos konstravimas yra susijęs su bendra šių valstybių istorija, juridine technika, konstruojant nusikaltimų sudėtis.

Galiausiai svarbu atkreipti dėmesį į sankciją, numatytą už tyčinį bankrotą. Už šį nusikaltimą yra numatyta tik vienos rūšies bausmė – terminuotas laisvės atėmimas iki trejų metų. Tačiau tai nėra vienintelė sankcija už tyčinio bankroto nusikaltimą. Estijos bankroto įstatyme yra numatyta galimybė uždrausti fiziniam asmeniui, kuris buvo pripažintas kaltu padaręs tyčinį bankrotą, užsiimti verslu, būti juridinio asmens valdymo organo nariu iki trijų metų.¹³⁵ Tokio pat pobūdžio ribojimas yra numatytas ir Estijos baudžiamojo kodekso 49 str., kaip papildoma bausmė fiziniam asmeniui. Taigi galima padaryti išvadą, kad Estijoje baudžiant už nesąžiningo verslo praktiką, sąmoningai blogą įmonė valdymą yra numatoma ne tik standartinė baudžiamosios teisės sankcija (šiuo atveju terminuotas laisvės atėmimas), bet ir ribojama tokio asmens dalyvavimas versle. Sutiktina, kad tokia sankcija yra pagrįsta dėl to, kad asmenys, kurie užsiima aptartomis veikomis, žaloja rinką ir sukelia problemas sąžiningiems verslo subjektams.

Apibendrinant galima pasakyti, kad tiek Estijoje įtvirtintas tyčinis bankroto sudėtis esmingai skiriasi Lietuvoje įtvirtintas nusikalstamas bankrotas (BK 209 str.). Tyčinio bankroto nusikaltimo sudėties formalus sukonstravimas tikėtinai leidžia lengvesnį šio normos taikymą praktikoje. Kita vertus, baudžiamosios atsakomybės kilimas būtinai siejamas su bankroto, civilinės teisės šakos, pabaiga. Dėl to praktikoje daugelis tyčinio bankroto bylų baigiasi suėjus senaties terminui.¹³⁶ Nėra tiksliai aišku, kodėl tyčinio bankroto sudėtyje yra skiriamas toks dėmesys nusikalstamos veikos subjektui. Kaip ir Lietuvos atveju, aiškinti kokie veiksmai yra darantys žalą finansinei juridinio asmens būklei yra palikta teismų praktikoje.

---

¹³⁴ Prieiga per internet - <http://www.investinestonia.com/en/investment-guide/establishing-a-company> žiūrėta [2017-03-13]

¹³⁵ Estijos Federacinės Respublikos bankroto įstatymo 91 str. 2 d. prieiga per internetą - <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/511072014018/consolide> žiūrėta [2017-03-13]

¹³⁶ VARUSK M. *Company Board Members' Liability and Prerequisites for it in Bankruptcy Proceedings*. *Juridica International* Nr.21/2014, p. 192 prieiga per internetą - <http://www.juridicainternational.eu/index.php?id=15420&highlight=PC,%C2%A7,384> žiūrėta [2017-03-13]

IŠVADOS

1. Bankrotas yra suvokiamas kaip procesas, kuris yra pradamas įmonei esant nemokumo būsenai ir kurio pagrindinis tikslas yra pašalinti neefektyviai veikiančią įmonę iš rinkos arba atstatyti įmonės mokumą. Šių tikslų yra siekiama užtikrinant kreditorių interesus. Nusikalstamas bankrotas yra visuomet neteisėta bankroto išraiška, kuri sukelia ypatingai neigiamus padarinius.
2. Nusikalstamas bankrotas nėra naujas nusikaltimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje. Lietuvos tarpukario istorijoje buvo išskiriami dviejų tipų bankrotai – paprastas bankrotas ir piktybinis bankrotas. Nors tuo metu piktybinį bankrotą skirtingose Lietuvos teritorijose reguliavimo skirtingi įstatymai, tačiau visų sudėčių pagrindinis tikslas buvo numatyti baudžiamąją atsakomybę už tyčinius neteisėtus verslo subjektų veiksmus.
3. Nusikalstamo bankroto pagrindinis objektas yra kreditorių turtiniai interesai, o papildomas yra verslo tvarka. Nusikalstamo bankroto atveju tiesiogiai nukenčia įmonės kreditoriai, kurie yra pareiškę reikalavimus civilinėje bankroto byloje, o netiesiogiai yra daroma žala kitiems verslo subjektams ar net visai rinkai.
4. Objektiviai nusikalstamas bankrotas pasireiškia blogu įmonės valdymu. Baudžiamajame įstatyme nėra numatytas šio požymio turinys ir kiekvienu atveju jis turi būti nustatomas įvertinus a) įmonės vadovo veiksmų teisėtumą, pagrįstumą ir protingumą b) rinkoje vyraujančią ekonominę situaciją. Toks vertinimas privalus atskiriant įmonės vadovo neteisėtą veikimą nuo objektyvios verslo rizikos.
5. Nusikalstamo bankroto sudėtyje yra numatyta keletas padarinių. Tarpiniai padariniai – įmonės bankrotas ir didelės turtinės žalos padarymas kreditoriams. Įmonės bankrotas yra suprantamas, kaip bankroto procedūros civiline tvarka pradėjimas, bet nesiejama su įmonės bankroto paskelbimu. Vienu metu gali vykti tiek civilinis bankroto bylos nagrinėjimas, tiek baudžiamoji byla dėl nusikalstamo bankroto.
6. Nusikalstamo bankroto padariniai – didelės turtinės žalos padarymas kreditoriams neatitinka nusikalstamo bankroto saugomo gėrio – turtinių kreditorių interesų, kurios esmė yra turtiniai kreditorių reikalavimai, kurie visiškai nepriklauso nuo įmonės kreditorių skaičiaus.. Rekomenduotina nedidelis požymio pakeitimas į „didelė turtinė

žala bent vienam kreditoriui“. Tai susietu padarinius tik su žalos kriterijumi, o ne su nukentėjusiųjų skaičiumi.

7. Nusikalstamo bankroto sudėtyje nėra įtvirtintas specialaus subjekto reikalavimas, tačiau vertinant objektyvius veikos požymius atkreiptinas dėmesys, jog šios veikos subjektas gali būti tik asmuo, kuris priima esminius sprendimus įmonėje, o tokio asmens statusas įmonė yra nustatomas pasitelkiant specifinius juridinius asmenis reguliuojančius įstatymus ir įmonės įstatus.
8. Tyčinis bankrotas yra civilinės teisės reguliuojama neteisėto bankroto išraiška. Abiejų teisės šakų institutai skirtingomis priemonėmis reguliuoja tą patį objektą ir siekia vienodų tikslų. Atriboti nusikalstamą bankrotą nuo tyčinio galima tik per pavojingų padarinių buvimą. Tačiau tai neužkerta kelio asmenį vienu metu pripažinti kaltu dėl nusikalstamo bankroto ir taikyti civilinę atsakomybę už tyčinį bankrotą.
9. Lyginant nusikalstamo bankroto nusikaltimą su užsienio šalių (Vokietijos, Rusijos, Estijos) baudžiamuosiuose kodeksuose esančiais tapačiais arba artimais nusikaltimais, Lietuvoje yra pasirinktas neišsamus nusikalstamo bankroto reglamentavimo būdas, veikos padarymo būdai yra numatomi vertinamųjų požymių pagalba, neišskiriamas konkretus veikos subjektas. Taipogi nėra numatoma baudžiamoji atsakomybė už neatsargų bankrotą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30)
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 1961, Nr. 18-147
3. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas, *Valstybės žinios*, 2001-11-28, Nr. 99-3515
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262
5. Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 60-1182.
6. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001-04-11, Nr. 31-101
7. Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 57-2823
8. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000-07-31, Nr. 64-1914
9. 2013 m. balandžio 18 d. Įmonių bankroto įstatymo 2, 10, 11, 13(1), 20, 21, 28, 29, 30, 33, 35, 36 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo. *Valstybės žinios*, 2012-10-20, Nr. 122-6148
10. 2008 m. spalio 14 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo Nr. 1031
11. Vokietijos baudžiamasis kodeksas (Strafgesetzbuch). Prieiga per internetą: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#StGBengl_000P283
12. Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, prieiga per internetą - <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide> žiūrėta [2017-03-13]
13. Rusijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas (Уголовный кодекс РФ), prieiga per internetą - <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/ru/ru080en.pdf> [žiūrėta 2017 03 12]
14. Rusijos Federacinės Respublikos federalinis įstatymas Nr. 127-FZ „Dėl bankroto“. Prieiga per internetą: <http://en.smb.gov.ru/support/regulation/127fz/> [žiūrėta 2017-03-12]

15. Estijos Federacinės Respublikos bankroto įstatymas, prieiga per internetą - <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/511072014018/consolide> [žiūrėta 2017-03-12]

Specialioji literatūra:

16. ABRAMAVIČIUS A. *Kai kurie baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus ūkininkavimo (verslo) tvarkai klausimai pagal naująjį Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą*. Teisė, 2003, Nr. 48
17. ABRAMAVIČIUS A. *Baudžiamoji teise*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p.166
18. ABRAMAVIČIUS A., (sud.), ir kt. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras II tomas. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Registrų centras, 2009
19. BIKELIS S., *Baudžiamosios politikos orientavimo į su laisvės atėmimu nesusijusių poveikio priemonių taikymą galimybes*. Mokslinis tyrimas. Vilnius: Teisės institutas, 2010, Vilnius
20. FEDOSIUK O. *Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė*. Vilnius: Jurisprudencija, 2004, Nr. 60 (52)
21. KAVOLIS M., BIELIACKINAS S. *Baudžiamasis statutas su papildomaisiais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytais iš Rusijos Senato ir Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų*. Kaunas, 1934
22. JAKUNTAVIČIŪTĖ G. *Neteisėtumas kaip vadovo civilinės atsakomybės už rizikingais verslo sprendimais bendrovei padarytą žalą sąlyga*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012
23. JAKUNTAVIČIŪTĖ G. *Juridinio asmens valdymo organų narių civilinė atsakomybė. Daktaro disertacija*. Vilnius, 2012
24. JOVAIŠA K. *Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai*. Verslo ir komercinė teisė, 1999, Nr. 4-5. iš GUTAUSKAS A. *Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*. Vilnius: Registrų centras, 2014
25. MACKEVIČIUS J., RAKŠTELIENĖ A. *Altman modelio taikymas Lietuvos įmonių bankrotui prognozuoti. Pinigų studijos*. Ekonomikos teorija ir praktika, 2005
26. MATAŽINSKYTĖ A. *Verslo sprendimo taikymo taisyklės taikymo Lietuvos teisinėje sistemoje galimybes: magistro darbas*. Vilnius, 2013

27. MIKUCKIENĖ V. *Bankroto proceso samprata*. Mokslo darbai Nr. 7 (109). Vilnius: Jurisprudencija, 2008
28. PAVILONIS V. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Antrasis pataisytas ir papildytas leidimas*. Vilnius: Eugrimas, 1998
29. PAVILONIS V. *et al. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis* (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas). Vilnius: Eugrimas, 2001
30. PIESLIAKAS V., *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justicija, 2006
31. SAKALAS A., VIRBICKAITĖ, R. *Bankroto teorija ir praktika*. Inžinerinė ekonomika Nr. 2(33). Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2003
32. SPAIČIENĖ J. *Paprastojo ir piktybinio bankroto teisinis reguliavimas Lietuvos Respublikoje 1918–1940 metais*. Jurisprudencija: mokslo darbai, 2006, Nr. 11(89)
33. SUKHORUKOVA O. *Bleedout as a type of bankruptcy crime: Comparison of Russian and US law*. LLM. Short Thesis. Central European University, 2012
34. UNICITRAL. *Legislative Guide on Insolvency Law*. New York: United Nations, 2005.
35. VARUL P. *Debtor's Liability under Bankruptcy*. Juridica International VIII/2003
36. VARUSK M. *Company Board Members' Liability and Prerequisites for it in Bankruptcy Proceedings*. Juridica International Nr.21/2014
37. VAINIENĖ R. *Ekonominių terminų žodynas*. Vilnius: Tyto alba, 2005
38. VAITKEVIČIŪTĖ V. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Žodynas, 2001
39. VITKEVIČIUS V. *Bankroto administravimas*. Vilnius, 2011
40. VERŠEKYS P. *Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai: daktaro disertacija*. Vilnius, 2013
41. WESSELS, J. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003
42. World Bank. *Doing Business 2015: Going Beyond Efficiency*. Washington, DC: World Bank, 2014

Teismų praktika:

43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 33 „*Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto byloje*“. Biuletenis „Teismų praktika“, 2001 – Nr. 16
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 88/2008

45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-504/2009
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-138/2011.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-576/2011
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-197/2012
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-352/2014
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus septynių teisėjų kolegijos 2017 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-19-942/2017
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Limantra“ v. N. G., Nr. 3K-3-130/2011
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Star 1 Airlines“ v. M. L., Nr. 3K-3-244/2014
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje R. B. v. AB „Ūkio bankas“ ir UAB „Eudanas“, Nr. 3K-3-261/2011
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-485-421/2016
55. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. sausio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1A-22-449/2017
56. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2017 m. vasario 9 d. nutartis byloje Nr. 1A-181-495/2017
57. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. balandžio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1A-582-453/2016
58. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2014 m. gruodžio 18 d. nutartis byloje Nr. 1A-152/2014
59. Vilniaus apygardos teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-114-172/2012

Kiti šaltiniai ir prieigos internete:

60. Oficialios statistikos portalas. Prieiga per internetą - <https://osp.stat.gov.lt/imoniu-bankrotas-rodikliai> [žiūrėta 2017-03-18]
61. *Tyčinių bankrotų Lietuvoje apžvalga (1993-2011)*. Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos duomenys. Prieiga per internetą - <http://www.bankrotodep.lt/veiklos-sritys/nemokumas-2/moni-bankrotas/tycinis-bankrotas/> [žiūrėta 2017-03-18]
62. *Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla* – Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, ISSN 2029-3666, 2015 m. p. 40, *Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla* – Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, ISSN 2029-3666, 2016.
63. Generalinis advokatas Damaso Ruiz-Jarabo Colomer. Nuomonė byloje *Christopher Seagon prieš Deko Marty Belgium NV, C 339/07*
64. Įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 131, 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo aiškinamasis raštas.
65. Sprendimų priėmimo taisyklė. Prieiga per internetą - <http://www.rotlaw.com/legal-library/what-is-the-business-judgment-rule> [žiūrėta 2017-02-26]
66. 1791m. balandžio 18d. įstatymas „Mūsų karališkieji laisvieji miestai Respublikos valstybėse“ prieiga per internetą https://lt.wikisource.org/wiki/M%C5%ABs%C5%B3_karali%C5%A1kieji_laisvieji_miestai_Respublikos_valstyb%C4%97se [2017 02 10]
67. *Tyčinių bankrotų Lietuvoje apžvalga (1993-2010)*. Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos duomenys. Prieiga per internetą - <http://www.bankrotodep.lt/veiklos-sritys/nemokumas-2/moni-bankrotas/tycinis-bankrotas/> [žiūrėta 2017-03-18]
68. Oficialios statistikos portalas. Prieiga per internetą - <http://www.bankrotodep.lt/veiklos-sritys/nemokumas-2/moni-bankrotas/tycinis-bankrotas/> žiūrėta [2017-02-25]
69. Įmonių steigimo procedūra Estijos Respublikoje. Prieiga per internetą - <http://www.investinestonia.com/en/investment-guide/establishing-a-company> žiūrėta [2017-03-13]

SANTRAUKA

Magistro darbo pagrindas yra nusikalstamo bankroto nusikaltimo sudėties požymių ir jų probleminių požymių analizė. Pirmoje darbo dalyje yra analizuojama bankroto sąvoka, nusikalstamo bankroto nusikaltimo istorinė raida. Antroje darbo dalyje nagrinėjamas nusikalstamo bankroto nusikaltimas Lietuvos baudžiamajame kodekse, atskleidžiami nusikaltimo sudėties požymiai, atirbojama nuo panašių nusikalstamų veikų ir tyčinio bankroto, įvertinamas sankcijos pagrįstumas. Trečioje darbo dalyje yra lyginamas nusikalstamo bankroto nusikaltimas su panašiais nusikaltimais užsienio valstybėse. Darbe lyginamos Vokietijos Federacinės Respublikos, Rusijos Federacinės Respublikos ir Estijos Respublikos baudžiamieji įstatymai. Darbas parengtas vadovaujantis aktualiausia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir žemesnės instancijos teismų praktika. Kiekvienoje dalyje yra išskiriami probleminiai aspektai ir atitinkama autoriaus pozicija.

SUMMARY

Corpus delicti of Criminal Bankruptcy

Master thesis analyses constituent elements of criminal bankruptcy crime and its problems. First part of the thesis analyses the definition of bankruptcy, historical development of criminal bankruptcy crime. Second part of the thesis examines constituent elements of criminal bankruptcy crime, demarcation of similar crimes and fraudulent bankruptcy, evaluates validity of the sanction. In the last part of the thesis criminal bankruptcy crime is compared to similar crimes in foreign countries. Federal Republic of Germany, Federal Republic of Russia and Republic of Estonia criminal codes are picked as the basis for comparison. Thesis was prepared in accordance with the most relevant Supreme Court of Lithuania and lower court cases. Every part of the thesis has problematic aspects and authors position on these matters.